

‘පටියාන ධර්ම දේශනා මාලාව’

හතරවැනි දේශනාව

නමො තසස භගවතො අරහතො සම්මා සම්බුද්ධස්ස
නමො තසස භගවතො අරහතො සම්මා සම්බුද්ධස්ස
නමො තසස භගවතො අරහතො සම්මා සම්බුද්ධස්ස

තුන්ලෝකාග්‍ර වූ භාග්‍යවත් වූ අරහත් වූ සර්වඤ්ඤ සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේට සියලුම ධර්මයන් පරෝපදේශ රහිතව සර්වඤ්ඤා ඥානයෙන් පැහැදිලිව පිරිසිදුව විසඳව අවබෝධ කර ගත්තාවූ ධර්ම යෙන් කොටසක් ලෝක සත්වයාගේ සැනසීම පිණිස නිවන්මග දක්වමින් දේශනා කොට වදාළාවූ සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේට මම සිරසින් වැඳ නමස්කාර කරමි. මාගේ නමස්කාරය වේවා!

ඒ සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේගේ සන්තානයේ පහළ වූ නිර්මල ධර්ම රත්නයට මම සිරසින් වැඳ නමස්කාර කරමි. මාගේ නමස්කාරය වේවා!

ඒ ශාන්තිනායක සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේගේ දේශිත ධර්මයට අනුව ප්‍රතිපදාවේ ගමන් කොට උත්තරීතර ආර්ය තත්වයට පත් උනාවූ ශ්‍රාවක මහා සංඝරත්නයට මම සිරසින් වැඳ නමස්කාර කරමි. මාගේ නමස්කාරය වේවා!

බුද්ධ ධර්ම සංඝ යන ත්‍රිවිධ රත්නයට නමස්කාර කිරීමෙන් ලද කුසල වේතනාවන්ගේ ආනුභාව බලයෙන් ඒ කුසල ධර්මයන්ගේ පුණ්‍ය ධර්මයන්ගේ ආනුභාව බලයෙනුත් බුද්ධ ධර්ම සංඝ යන ත්‍රිවිධ රත්නයේ අනන්ත වූ අපරිමාණ වූ ගුණානුභාව බලයෙනුත් මේ පිංවත් සැම දෙනාම මීට පෙරාතුව මේ මොහොත දක්වාම සිදු කර ගත්තාවූ සීලමය සමාධිමය භාවනාමය කුසල ධර්මයන්ගේ ආනුභාව බලයෙනුත් සැමදෙනාටම අද මේ සාකච්ඡාව තුලින් අද මේ කරන්නාවූ දේශනාව තුලින් ඉදිරිපත් වන්නාවූ පැහැදිලි වන්නාවූ ධර්ම කරුණු ඉතාමත්ම හොඳින් තේරුම් ගන්ට හැකි වේවා! ඒ සඳහා අවශ්‍ය සිහිය මතුවේවා! චිත්ත ඒකාග්‍රතාවය මතුවේවා! නුවණ පහළ වේවා! සියලු දෙනාටම මේ ධර්ම කරුණු හොඳින් අවබෝධ කර ගැනීමට ප්‍රතිපදාවක් මාර්ගයක් නිවන් ගමනක් වේවා! ඒ තුලින් ධර්මය අවබෝධ කරගෙන බුද්ධාදී උතුමන් අවබෝධ කොට ගත්තාවූ නිව් සැනසී ගියාවූ නිර්වාණ ධාතුව සුවසේ අවබෝධ වේවා කියල අපි මෙමත්‍රියෙන් ප්‍රාර්ථනා කරනවා.

ඉතින් අද ඒ ප්‍රාර්ථනාවන් එක්ක මේ පින්වතුන්ට හිතන්ට මෙනෙහි කරන්ට මම ධර්ම කණ්ඩයක් ඉදිරිපත් කරනවා. අපි පෙර සිද්ධ කළා වගේම පටිඨාන දේශනාවට ඇතුළු වෙන්ට අවශ්‍ය කරන්නාවූ ධර්ම ගොනුවක් තිබෙනවා. ඒක අපි නිතර නිතර මතක් කලා. පරමාර්ථ ධර්මයන්ගේ තිබෙන්නාවූ ලක්ෂණත් අපි තේරුම් ගනිමු. ඒවගේම පටිඨාන ධර්මයට හේතු වන්නාවූ ඒ පටිඨාන ධර්ම වශයෙන් කියවෙන ධර්ම කරුණු 24 ක් තියෙනවා ඒකත් අපි තේරුම් ගනිමු.

ඉතින් අද මම මේ පින්වතුන්ට කියල දෙන්ට බලාපොරොත්තු වෙනවා පොඩි කොටස් ටිකක්. ඒ කොටස් ටික මේ පින්වතුන් හිතේ දරා ගන්න නැවත නැවත අහන්න. අපි මීට කලින් විත්ත ධර්ම කථා කරන වෙලාවේ වෛතසික ධර්ම කථාකරන වෙලාවේ රූප ධර්ම කථාකරන වෙලාවේ අපි රූපයන්ගේ පහළ වීම පිළිබඳව කියල දුන්න මතක ඇති. ඒ රූප ධර්මයන්ගේ පහළ වීම ආකාර හතරකට අපි සිහිපත් කලා. අභිධර්ම විස්තරයේ අපේ ගෞරවනීය ස්වාමීන් වහන්සේලා පෙර විස්තර කර පරිදි. අපේ ජීවිතයේ තිබෙනවා වර්ග හතරක රූප ධර්ම පහළ වෙලා. පහළ වෙනවා - පහළ වෙලා තිබෙනවා. සෑම කෙනෙකුගේම ජීවිතයේ රූප ධර්ම වශයෙන් තිබෙන්නේ 28 යි. ඒකෙනුත් 27 යි එක්කෙනුකුගේ ශරීරයේ තිබෙන්නේ. අපි ඒවා කිව්වා. ඒ කියන්නේ පුරුෂයකුගේ ශරීරයේ තිබෙන්නේ රූප ධර්ම 27 යි. ඒ පුරුෂයකුගේ ශරීරයේ ස්ත්‍රී භාව රූපය පිහිටන්නේ නෑ. කාන්තාවකගේ ශරීරයේ තිබෙන්නේ රූප 27 යි. පුරුෂ භාව රූපය කියන එක පිහිටන්නේ නැහැ. හැබැයි පොදු වශයෙන් ගත්තහම මනුෂ්‍ය ජීවිතයක රූප 28 ක් තියෙනවා කියල අපි කථා කරනවා. මේ රූප 28 ජීවිතයේ පහළ වෙනකොට පහළ වීම් ක්‍රම 4 ක් තියෙනවා. අපේ මේ ශරීරයේ රූප තිබෙනවා 28 න් 27 ක් හැබැවයි, නමුත් මේ 27 පහළ වෙන කොට පහළ වෙනවා විධි ක්‍රම 4 කට. ඒ 4 කථා කරනවා මෙහෙම - කර්මයෙන් හට ගන්නා වූ රූප ධර්ම - විත්තයෙන් හට ගන්නාවූ රූප ධර්ම - සෘතුව නිසා හට ගන්නාවූ රූප ධර්ම සහ - ආහාර නිසා පහළ වන්නාවූ රූප ධර්ම. මේ රූප ධර්ම 4 වර්ගයම මේ අපේ ශරීරයේ තිබෙනවා තෝරන්ට බේරන්ට බැරි වෙන විදියටම මිශ්‍ර වෙලා කවලම් වෙලා. ඒ අතරින් කර්මජ රූප තියෙන තැන් ඔය ඇහැ කන නාසය දිව ශරීරය ඉන්ද්‍රිය තිබෙන තැන්වල බලාගන්ට පුළුවන්. හැබැයි මේවා ඒ තියෙන තැන්වල උනත් මිශ්‍ර වෙලා තිබෙනවා. දැන් වක්ඛුසයේ ඇහැ තිබෙන තැන ප්‍රසාද රූපත් තියෙනවා ඒවගේම කායප්‍රසාද රූපත් තියෙනවා, අනෙක් විත්තජ රූපත් තිබෙනවා. සෘතූජ රූපත් තියෙනවා. ආහාරාජ රූපත් තියෙනවා. ඒක නිසා මේ ඇහැක් අසල ප්‍රසාද රූපය

පමණක් නොමෙයි තිබෙන්නේ, අනිත් රූපත් තිබෙනවා. කන ගාවත් එහෙමයි. ප්‍රසාද රූපය පමණක් නොමෙයි අනිත් ඒවත් තිබෙනවා ආශ්‍රයේ වට්ට. නාසයේත් එහෙමයි. නාසයේ සන්ධය හෙවත් ආඝ්‍රාණය දැන ගන්නා වූ සාණප්‍රසාදය පමණක් නොවෙයි අනිත් කායප්‍රසාද ආදී දේවලුත් ඒ යාබදව තිබෙනවා. ඊළඟට දිවෙත් එහෙමයි ශරීරයෙන් එහෙමයි. ඉතින් මෙහෙම තිබෙන්නාවූ මේ ස්ථානවල ශරීරය පොදු වශයෙන් ගත්තම අපි කියනවා වර්ග හතරක විධි හතරකින් මතු වෙව්ව රූප තිබෙන බව. ඔය අභිධර්මයේ කර්මජ රූප විත්තජ රූප සාත්‍වජ රූප ආහාරජ රූප කියල හතර විදියකය ඔය රූප කොටස් කරලා තියෙනව. අපි හැම එක්කෙනාම ඒක හිතේ දරා ගන්න එක හොඳයි. දැන් මේ පටියාන කලාවට එන කොට ඔය හතර වර්ගයේම රූප ටික ගණන් වශයෙන් ටිකක් වැඩි වෙනවා. ආන්න ඒක දැනගෙන තියෙන එක හොඳයි. ගණන් වශයෙන් ඒ රූප පිළිබඳව ටිකක් බෙදීම් ක්‍රමය පොඩ්ඩක් වැඩිවෙනවා. ඒ බෙදීම් ක්‍රමය ගැන දැන ගත්තොත් තමයි අපිට මේක ඉස්සරහට කරගෙන යන්න පුළුවන් කම තියෙන්නේ පහසුවෙන්. ඒක නිසා මම මේ පින්වතුන්ට ඒ ගැන පොඩ්ඩක් මතක් කරනවා.

දැන් අපි ඉස්සෙල්ලා ඉගෙන ගත්තනේ කර්මජ රූප - විත්තජ රූප - සාත්‍වජ - ආහාරජ කියල වර්ග 4 ක්. අපි මෙතනදී මේක මේ විදියට දැන ගන්න ඕනෑ. ඒ තමයි විත්තජ රූප කියල කොටසක් තිබෙනවා. ඊළඟට තිබෙනවා ප්‍රතිසන්ධි කර්මජ රූප කියල, බාහිර රූප, ආහාරජ රූප, සාත්‍වජ රූප, අසංඤසත්ව කර්මජ රූප, ප්‍රවෘත්ති කර්මජ රූප කියල. මේ ටික දැනගන්ට ඕනෑ.

විත්තජ රූප කියන්නෙ මොනවද? විත්තජ රූප කියන්නේ හිතක් පහළ වෙන කොට ඒ හිතේ ආනුභාවය නිසා හිතේ සැර ගතිය නිසා අපේ ඇඟේ ශරීරයේ පහළ වෙන්නාවූ රූප - විත්තජ රූප. එතකොට දැන් අතක් ඔසවනවා කියන කොට අත ඔසවන්නේ කර්මය නොමෙයි, අත ඔසවන්නේ කර්මයෙන් හැදිලා තිබෙන්නාවූ ඇඟේ අතක් හිත දාල උස්සනවා. එතකොට මේ අත එසවීම කියල කියන්නේ විත්තජ රූප පහළ උනා කියන එකයි. දැන් අපි ඇහූ හරවනවා. දකුණට හරවනවා කරකවනවා වමට හරවනවා උඩට හරවනවා පහතට හරවනවා. මේ ඇහූ හැරවීමේදී එතන පහළ වෙනවා විත්තජ රූප. හිතින් මෙහෙය වන්නාවූ රූප පහළ වෙනවා. ඒ වගේම අපේ ඇඟ එහෙට මෙහෙට ඇවිද්දවන කොට වාඩි කරවන කොට විත්තජ රූප පහළ වෙනවා. මේ නිසා අපේ ශරීරයේ කර්මයෙන් හැදිව්ව රූප විතරක් නොමෙයි තියෙන්නේ විත්තජ රූපත්

පහළ වෙනව. ඒක නිසා අපි විත්තප රූප තියෙන බවට ඔය විදියට තේරුම් ගන්නවා.

දෙක - ප්‍රතිසන්ධි කර්මප රූප කියල කොටසක් තියෙනව. ප්‍රතිසන්ධි කර්මප රූප කියල කියන්නේ අපි යම් කිසි වෙලාවක මවු කුසේ පහළ වෙනවනම් ඒ පහළ වෙන අවස්ථාවේදී ප්‍රතිසන්ධි සිත එක්ක පහළ වෙනව රූප. ඒ ප්‍රතිසන්ධි සිතත් එක්ක පහළ වෙන රූප වලට කියනවා ප්‍රතිසන්ධි කර්මප රූප කියල. ඒ ප්‍රතිසන්ධිය ගන්න වෙලාවේදී විත්තප රූප පහළ වෙන්නේ නෑ. එතකොට ඇඟක් නෑනේ. කලින් හැදිවිච ඇඟක් ශරීරයක් නෑ මේ ඉස්සරවෙලාම කර්මයෙන් ප්‍රතිසන්ධිය හැදෙන වෙලාවනේ. ඒක නිසා එතනදී විත්තප රූප පහළ වීමක් වෙන්නේ නෑ. ඒ ප්‍රතිසන්ධි අවස්ථාවේදී කර්ම සිත බලවත්, කර්මය බලවත්, කර්මය පොහොසත්, කර්මයේ අනුභාව හරිම ශක්ති සම්පන්නයි. ඒක නිසා පහළ වෙන්නේ කර්මප රූප පමණයි. ඒ නිසා ඒක නම් කරනවා එතැන පහළ වන රූප ටිකට ප්‍රතිසන්ධියේ කර්මප රූප කියල. ඔන්න දැන් වර්ග දෙකයි. විත්තප රූප කොට්ඨාසය සහ ප්‍රතිසන්ධියේදී කර්මප රූප කොට්ඨාසය.

ඊළඟට තිබෙනවා බාහිර රූප කියල කොටසක් ගන්නවා. බාහිර රූප කියල කියන්නේ ඍතුප රූප කොට්ඨාසයක්ම තමයි. ඒවා අනින්ද්‍රිය රූප හැටියටත් සලකනවා. අපි බාහිර රූප කියල කොටසක් වෙන් කර ගන්නවා. දැන් එතකොට රූප වර්ග කොටස් තුනයි. විත්තප රූප, ප්‍රතිසන්ධි කර්මප රූප, බාහිර රූප.

ඊළඟට හඳුනා ගන්නවා අපි ආභාරප රූප කියල. ආභාරප රූප කියල කියන්නේ සත්ව ශරීරයට බාහිරයෙන් ආභාර ගත්තහම ඒ සත්ව ශරීරයට ආභාර වලින් එක්කාසු වෙන රූප කොට්ඨාසය ආභාරප රූප කියල විස්තර කෙරෙනවා.

ඊළඟට තිබෙනවා ඍතුප රූප කියල. ඌශ්ණය සිතල නිසා හැදෙන්නාවූ රූප කොටස්.

ඊළඟට තියෙනවා අසංඥසත්ව කර්මප රූප කියල. ඒක ටිකක් දැනගෙන තියෙන එක හොඳයි. අසංඥතලය කියල තියෙනවා බ්‍රහ්ම ලෝකයක් ඒකෙ සංඥාව නෑ. සංඥාව නැත්තේ හිතක් නැති නිසා. සංඥාව පහළ වෙන්ට හිතක් ඕන. දැන් අපේ හිතේ සංඥාව තියෙනවා. සංඥාව තියෙන්නේ හිත තියෙන නිසා. සංඥාවට විතරක් පහළ වෙන්න බෑ හිතක් නැතුව. හිත නැත්නම් සංඥාව නෑ. නමුත් බ්‍රහ්මලෝකයක් තියෙනවා - ඒකට කියනවා අසංඥතලය කියල. එතන හිත වැඩ කරන්නේ නෑ. නමුත් කර්මයෙන් පහළ වෙච්ච රූපයක් තියෙනවා. හිතක් නෑ. ඒක නසන්ටවත් විනාස කරන්නටවත් පුවචන්ටවත් එහෙම කරන්න පුළුවන්

කමකුත් නෑ කාටවත්. කර්මයෙන් පහළ වෙච්ච එක්තරා විදියක ආකාර විශේෂයක්, රූප විශේෂයක් තිබෙනවා. ඒ රූප විශේෂය කර්මයෙන් පහළ වෙලා තියෙනවා. හිත නෑහැ. ආත්ත ඒක අසංඥසත්ව බ්‍රහ්මලෝකයක් හැටියට තියෙන්නේ. කල්ප 500 ක් ඔය රූපය ඔය විදියට තියෙනවා. තිබ්ල ඊට පස්සේ ඒ රූපය නැතිවෙලා යනවා. නැවතිලා තිබුන හිත නැවත වැඩ කරන්න පටන් ගන්නවා වෙන හවයක. ඔන්න ඔය රූපයට කියනවා ඒ සත්ව ඇඟට කියනවා අසංඥසත්ව කර්මජ රූපය කියල. දැන් රූප වර්ග තිබෙනවා 6 ක්. චිත්තජ රූප තිබෙනවා, ප්‍රති සන්ධි කර්මජ රූප තියෙනවා, බාහිර රූප තියෙනවා, ආහාරයෙන් හට ගන්න ආහාරජ රූප තියෙනවා. සෘතුජ රූප තියෙනවා. අසංඥසත්ව කර්මජ රූප තියෙනවා.

තවත් එක රූප වර්ගයක් තිබෙනවා ඒ තමයි ප්‍රචාන්ති කර්මජ රූප කියල. ප්‍රතිසන්ධි කර්මජ රූපයි ප්‍රචාන්ති කර්මජ රූපයි කියල කියන්නේ අවස්ථා දෙකක්. ප්‍රතිසන්ධිය පහළ වෙන වෙලාවේ ඇතිවන ඉස්ඉස්සරවෙලාම හට ගන්න ඉස්ඉස්සරවෙලාම ශරීරයක් හැටියට පහළ වෙන ඒවාට කියනවා ප්‍රතිසන්ධි කර්මජ රූප කියලා. එතැනින් පස්සේ, ප්‍රතිසන්ධි සිතෙන් පස්සේ දෙවන සිතේ ඉදල ඉස්සරහට පහළ වන රූප වලට කියනවා ප්‍රචාති කර්මජ රූප කියල. දැන් අපි හැම එක්කෙනාගේම ජීවිතයේ ඉස්ඉස්සල්ලාම පහළ උනේ ප්‍රතිසන්ධි කර්මජ රූප. හැබැයි ප්‍රතිසන්ධි කර්මජ රූප වලින් අල්ලලා දීපු රූප සටහන් ටික ඒ කියන්නේ ඉස්සරවෙලාම මොන විදියකට හරි මනුස්ස ලෝකයේ රූප පහළ කිරීම ඇති උනා. ප්‍රතිසන්ධියෙන් අල්ලල දීපු ඒ ප්‍රතිසන්ධි කර්මජ රූප දෙවෙනි හිතේ ඉදල ඉස්සරහට අපේ යන්නේ ප්‍රචාති කර්මජ රූප. දැන් මේ වෙලාවේ ප්‍රචාති වශයෙන් ඇති වෙන්නාවූ කර්මජ රූප තමයි තියෙන්නේ. සමහර වෙලාවට අපි හිතමු කර්මය නිසා මොකක් හරි අසනීපයක් හැදුනයි කියල එතකොටත් ප්‍රචාති වශයෙන් ඇති වෙච්ච කර්මජ රූප. ඉතින් මේ ජීවිතයේ ඇසද, කනද, නාසය, දිව, ශරීරය, වස්තු රූපය මේවා ඔක්කොම පැවතීම වශයෙන් පවතින කර්මජ රූප. දැන් එතකොට රූප කොට්ඨාස කීයක් කියල තියෙනවද? 7 ක් තියෙනවා. හැබැයි ඉස්සරවෙලා මූලික වශයෙන් කියන කොට අපිට හම්බුනේ 4 යි. නමුත් මේ පටිඨාන ඉගෙනගන්න අවස්ථාවට එතකොට ඒ හතර හතක් වෙනවා. ඒ හත තමයි මම කිව්වේ. කර්මජ රූපය තුන් ආකාරයකයට කියනවා. ප්‍රතිසන්ධි කර්මජ රූපය, අසංඥසත්ව කර්මජ රූපය, ප්‍රචාති කර්මජ රූපය කියල ඒක තුන් විදියකට කියනවා. ඒවගේම තමයි සෘතුජ රූපය විදි දෙකකට කියනව. එකක් තමයි බාහිර රූපය කියල කියනවා සෘතුජ රූපය කියලා කියනවා. මේ වෙනස අපේ පින්වතුන් හිතේ දරා ගන්න. ලියා ගන්ට. පොත පතින්

කියවන්ට. මේ ගැන පටිඨානයේ කථා කරන කොට රූප වර්ග 7 ක් තියෙනවයි කියල හොඳට මතක තියා ගන්ට. ඒ ප්‍රමාණවත් වෙනව. දැන් එතකොට මම රූප පිළිබඳව වර්ග 7 කිව්වා.

ඊළඟට අද තවත් කොටසක් මම කියල දෙන්ට බලාපොරොත්තු වෙනවා. දැන් මේ කථා කරගෙන යන එකේ පටිඨාන කියන වචනයේ තේරුම තමයි ‘නොයෙක් හේතු නිසා’, ‘නොයෙක් කරණා නිසා’, ‘නොයෙක් ප්‍රත්‍යය ධර්ම නිසා’ හට ගැනීම කියනඑක. ඔය පටිඨාන. ප්‍රත්‍යය කියලා කියන්නේ එහෙම නැත්නම් පව්වය කියලා කියන්නේ ‘උපකාරක ධර්මය’. මේ කොටස් ටික අපි එක්කාසු කරලා මේ විදියට ටිකක් සලකා බලමු. දේශනාවේ තියෙනවා ඉස්ඉස්සෙල්ලා කියල කියන හේතු ප්‍රත්‍යය පිළිබඳ මෙහෙම ඉගැන්වීමක්.

‘හෙතුපව්වයොති - හෙතු හෙතුසම්පයුත්තකානං ධම්මානං’ = ‘හේතු ප්‍රත්‍යය කියල කියන්නෙ හේතුවත් එක්ක තිබෙන්නාවූ ධර්මයන්ට’

‘තංසමුට්ඨානානඤ්ච රූපානං’ = ‘එයින් හට ගන්නාවූ රූපයන්ට’

‘හෙතුපව්වයෙන පව්වයො’ = මූල භාවයෙන් උපකාර වෙනවා කියන එක තමයි ඒකෙ තේරුම

මෙකෙන් කියනවා - හේතු කීයක් තියෙනවද? හේතු 6 ක් තිබෙනවා. කුසල හේතු තුනයි අකුසල හේතු තුනයි. ඒ තමයි අලෝභය අද්වේශය අමෝභය යන කුසල හේතු තුන - ලෝභය ද්වේශය මෝභය යන අකුසල හේතු තුන. මේවාට මූල කාරණය නිසා - ප්‍රධාන කාරණය නිසා ‘හේතු’ කියල කියනවා. එහෙම කියල මෙකේ විස්තරයක් කරනවා මෙහෙම **‘හෙතු හෙතුසම්පයුත්තකානං ධම්මානං’** - ‘හේතුවත් එක්ක පිහිටා තිබෙන්නාවූ පහළ වන්නාවූ ධර්මයන්ටත් ඊළඟට එයින් හට ගන්නාවූ රූපයන්ටත් මූල භාවයෙන් උපකාර වෙනවා’ කියන එකයි ඒකෙ තේරුම.

අපි මේ විදියට තවත් හිතමු. මේ වැඩේ ටිකක් බරපතලයි. පුළුවන් තරම් අපි සරල කරලා කියල දෙන්නම්. සිත් තියෙනව 89. එක විදියකට මධ්‍යම විදියට කථා කරන කොට සිත් 89 තියෙනවා. විස්තර වශයෙන් ගත්තම 121 ක් තියෙනව. අපි 89 හැටියට කථා කරමු. මේ සිත් 89 ඔක්කොම හිත්තෙන. කාමාවචර, රූපා වචර, අරූපා වචර, ලෝකෝත්තර යන ඔක්කොම ටික ඔය 89 ඇතුලේ තමයි තියෙන්නේ. මේ සිත්වල තිබෙනවා කොටස් දෙකකට කථා කරන විදියක්. ඒ තමයි ‘සහේතුක’ සිත් වශයෙන් කියනවා ‘අහේතුක’ සිත් වශයෙන් කියනවා.

දැන් මේ වෙලාවට මම කියල දීපු ටික මට මතකයි. ඒ තමයි මම ඉස්සර වෙලාම කියල දුන්න රූප කොට්ඨාස 7 තියෙනවා කියල. රූප වර්ග රූප පන්ති 7 තියෙනවයි කියල කියල දුන්න. ඊළඟට මතක් කර ගත්ත හිත උඩට ගත්ත ‘පට්ටාන’ කියන වචනයේ තේරුම. ප්‍රත්‍යය කියන වචනයේ තේරුම. ප්‍රත්‍යය කියන්නේ උපකාරක ධර්මය. ඊළඟට ‘හේතු’ කියන වචනයේ තේරුමත් එක්ක හේතු ධර්ම 6 නැවත හිතට මතුවට ඇදල ගත්ත. ඊළඟට මෙතනදී නැවත සිහිපත් කර ගත්ත ඕනෑ වර්ග දෙකක් තිබෙනවා හිත්. ඒ තමයි ‘හේතු සහිත සිත්’ සහ ‘හේතු නැති සිත්’ කියල වර්ග දෙකක් තියෙනවා. ‘හේතු නැති හිත්’ වලට කියනව ‘අහේතුක’ හිත් කියල. ‘හේතු තියන සිත්’ වලට කියනවා ‘සහේතුක’ සිත් කියල. දැන් මේ හේතු කියල කිව්වේ මොනවාද - ලෝභය හේතුවක් මූල භාවයෙන් මූල කාරණයක් වන නිසා. ද්වේශය හේතුවක් මෝභය හේතුවක් අලෝභයත් අද්වේශයත් අමෝභයත් හේතුවේ. මෙන්න මේ හේතු එකක්වත් පහළ වෙන්නේ නැතුව තිබෙන හිත් ජාතියක් තිබෙනවා. ඒවා 18 තිබෙනවා. ඔය 18 කියනවා ‘හේතු නැති අහේතුක සිත්’ කියල. 89 න් 18 අහේතුකයි. අනිත් 71 ම ‘හේතු’ තියෙන සිත්. ‘හේතු’ තියෙනවා. සහේතුකයි. ‘හේතු’ තියෙන සිත්. දැන් මේ ‘හේතු’ තියෙන සිත් ගත්තම මොනවාද ඒ ‘හේතු’ තියෙන සිත්. ඒ තමයි අකුසල් සිත් 12 හේතු තියෙනවා. ඒක නිසා අකුසල් සිත් 12 ‘හේතු සහිත’ ‘සහේතුක’ සිත් කියල කියනවා. ඊළඟට කුසල් සිත් තියෙනවා 8 තියෙනවා. කාමාවචර විපාක සිත් 8 තිබෙනවා. ඊළඟට ක්‍රියා 8 තිබෙනවා. ඔතන 24 තියෙනවා. ඔය 24 ම ‘හේතු සහිත’ සිත්.

ඊළඟට රූපාවචර සිත් තියෙනවා 15 ඒවගෙන් ‘හේතු’ තියෙනවා. අරූපාවචර සිත් තියෙනවා 12 ඒවගෙන් ‘හේතු’ තියෙනවා. අකුසල් සිත් 12 කාමාවචර කුසල, විපාක, ක්‍රියා ඒ ටික. රූපාවචර සිත් අරූපාවචර සිත් යන මේ 71 කේම එක ‘හේතුවක්’ හරි තියෙනවා. එකක් හරි ‘හේතු’ තියෙනවානම් ආන්න ඒකට කියනවා ‘හේතු සහිත සහේතුක සිතක්’ කියල.

එතකොට මේ හිතක් පහළ වෙන්නේ තනියෙන් නෙමෙයි. හිතක් පහළ වෙන්නේ චෛතසික ධර්ම ටිකකුත් එක්කාසු කරගෙන රැනක් එක්ක පහළ වෙන්නේ. පොදියට පහළ වෙන්නේ. යම් කිසි මිටිකයකට පහළ වෙන්නේ. චෛතසික ධර්ම 52 තිබුණාට ඔය චෛතසික ධර්ම 52 එක හිතක පහළ වෙන්නේ නෑ. කුසල් අකුසල් වශයෙන් වැඩ කරන චෛතසික තියෙනවා. එක එක ගණන් වලට තමයි ඕවගෙ පහළ වෙන්නේ. ඒ හිතට අරමුණ සම්බන්ධයෙන් වැඩක් කෙරෙන්නට මොනවා හරි තියෙනවද ඒ අවශ්‍ය චෛතසික ටික ඒ වෙලාවට

අරමුණේ හැටියට තැනේ හැටියට ඉදිරිපත් වෙනවා. ඉතින් එහෙම වෛතසික වල ප්‍රභේදත් තියෙනවා. ඒ ගණන් මිමක් පොඩ්ඩක් අඩු වැඩි වෙනවා. හැබැයි ඔය හේතු සහිත සිත් හැත්තෑ එකේම වෛතසික මොනවා හරි වැඩ කරනවා. ආන්න ඒ 71 පිලිබදව අපි මේ හේතු ප්‍රත්‍යය ධර්මයන් ගොනු කරලා බලන්න ඕන. හේතු ප්‍රත්‍යය ධර්මයන් වැඩ කරන්නේ කොහොමද කියල බලන්න ඕන. නැවත් අපි මේ වැඩේට බහින්න ඉස්සර වෙලා මෙහෙම සලකා ගනිමු. හිතක් පහළ වෙනකොට අඩුවෙන් හෝ වැඩියෙන් යම් කිසි ප්‍රමාණයකට වෛතසික ධර්ම පහළ වෙනවා. ඒක කිව්වනේ. ඒකනේ ‘මනොපුබ්බච්චගමා ධර්මමා, මනොසෙට්ඨා මනොමයා’ කියන්නේ. මනස ප්‍රධාන වෙනවා අර වෛතසික ධර්මයන්ට. දැන් අපි මේ සිත් 71න් ‘හේතු ප්‍රත්‍යය’ කියන කථාව තේරුම් ගැනීමට එක හිතක් ගමු. අනිත් 70 පොඩ්ඩක් පැත්තකින් තියා ගනිමු. මොකක්ද ගන්නේ අපි? අපි ගමු හුරු පුරුදු පළවෙති ලෝභ සිත.

‘සෝමනස්ස සහගත දිට්ඨි ගත සම්ප්‍රයුක්ත අසංඛාරික සිත’ ඒක ලෝභ හිතක්. ඒක සහේතුක හිතක් . දැන් සහේතුක හිත් ඔක්කොම 71 යි. ඒකේ පළවෙති හිත ලෝභ හිත. මේ සිතක් පහළ වෙන කොට ඒක රංචුවක් හැටියටනේ පහළ වෙන්නේ පොකුරක් හැටියටනේ. දැන් බලමු ඒ පොකුර. දැන් මනුස්සයෙක් ඉන්නවා. ඒ මනුස්සයට ලෝභ හිතක් පහළ වෙනවා. පළවෙති ලෝභ හිත. ඒ ලෝභ හිතට නම් කරනවා මෙහෙම. ‘සෝමනස්ස සහගතයි දිට්ඨි ගත සම්ප්‍රයුක්තයි අසංඛාරික යි’. තමන්ගේ හිතින්ම පහළ උනා මොකක් හරි එහෙකට. ලෝභ සිතක් පහළ උනා. ඔය ලෝභ සිත ඇතුලේ තියෙනවා වෛතසික ධර්ම 19. මේ කථාව හොඳට හිතීන් හිතාගන්න. හේතු සහිත සිත් 71 තියෙනවා. ඒවාට කියනවා හේතු සහිත සිත් කියල. ඒ හේතු සහිත සිත් වලින් 70 අපි පැත්තකින් තියල පළවෙති ලෝභ සිත ගන්නවා. පළවෙති ලෝභ සිත සහේතුක හිතක්. එකේ තියෙනවා වෛතසික 19.

සර්ව චිත්ත සාධාරණ වෛතසික 7 – (එස්ස - වේදනා - සංඥා - චේතනා - ඒකග්‍රතා - ජීවිතේන්ද්‍රිය - මනසිකාරය) ඔය කියන්නාවූ වෛතසික 7 යි + විතක්ක - විචාර - අධිමොක්ඛ - චීරිය - ප්‍රීති - ඡන්ද යන වෛතසික 6 යි = 13 දැන් මේ අන්‍ය සමාන වෛතසික 13.

ඊළඟට තියෙනවා අකුසල් වෛතසික 6 = (මෝභ - අහිරික - අනොත්තප්ප - උද්ධච්ච - ලෝභ - දිට්ඨි) යන වෛතසික.

මේ කථාව හොඳට අහගෙන ඉන්න. මෝහ - අහිරික - අනොත්තප්ප - උද්ධව්ව - ලෝහ - දිට්ඨි . අකුසල් වෛතසික තියෙනවා 6 ක්. අනිත් 13 පොදු වෛතසික. දැන් වෛතසික ධර්ම 19 තියෙනවා. කොහෙද මේ වෛතසික ටික තියෙන්නේ? ‘පළවෙනි අකුසල සිතේ’.

පළවෙනි අකුසල් සිත සහේතුක සිතක්. ලෝහ මූලිකයි. මේ හිතේ ලෝහ යයි මෝහ යයි වැඩ කරනවා ‘හේතු’ ධර්ම හැටියට. මේක සහේතුක හිතක් වගේම මේක හේතු දෙකක් තිබෙන හිතක්. මොනවද මේ හේතු දෙක? ඒ තමයි ‘මෝහ හේතුව’ සහ ‘ලෝහ හේතුව’. දැන් මේ ‘මෝහ හේතුව’ සහ ‘ලෝහ හේතුව’ අයින් උනාට පස්සේ අනිත් 17 දෙනා ‘හේතු’ නෙමෙයි. හිතත් හේතුවක් නෙමෙයි.

තව ටිකක් හිතා ගනිමු. තව ටිකක් කල්පනා කරමු මෙහෙම. මේ පටිඨානසනෙ දිග අරින්නේ. ලෝහ හිතක් පහළ උනා. ඒ ලෝහ හිතේ වෛතසික 19 තිබෙනවා. හැබැයි හිත කියන්නේ වෛතසික නෙමෙයි. වෛතසික කියන්නේ හිත නෙමෙයි. මේ 19 හිතත් එක්කාසු කරගත්තම 20 ක් වෙනව. මේ 20 නාම ධර්ම. හිතයි වෛතසිකයි. මේ නාම ධර්ම 20 වෛතසික ධර්ම 2 තිබෙනවා (මෝහය + ලෝහය) යන දෙක විශේෂයි. මේ දෙන්න හරි විශේෂයි. විශේෂ මොකක්ද අර අනිත් කට්ටියට, ඒ කියන්නේ අනිත් වෛතසික 17 දෙනාටයි සිතටයි බලපෑමක් කරනවා. ඒක කරන්නේ මෙහෙමයි. මනුෂ්‍යයා මලක් දකිනවා. මල ලස්සනයි. මල හොඳයි. මල පැහැපත්. මේ ලස්සන මලට දැන් ලෝහ හිතක් පහළ උනා. ඒ ලෝහ හිත මලට ලෝහ කරනවා. මල නාමයක් නොවෙයි. මල රූපයක්. එතකොට මේ රූප අරමුණක්. මල තියෙන්නේ ඇතක. නමුත් මෙහෙ ඉදල ලෝහ කරනවා. දැන් මේ ලෝහ හිතේ සිතත් එක්ක නාම ධර්ම තිබෙනවා 20. එතැන ඉන්නවා දෙන්නෙක් ප්‍රධානයි. (මෝහය + ලෝහය) මේ මෝහයයි ලෝහයයි දෙක අරමුණ කනවා. අරමුණට කා වදිනවා. මෝහය කරන්නේ මොකක්ද අර මල කියන අරමුණ එකේ අසාර්ථවය, ඒකෙ නියම තත්වය, එකේ සැබෑ තත්වය, එකේ reality එක ජේන්ට දෙන්නේ නෑ. ඒක වහනවා. මේක වර්ණ රූපයක්ය, මේක මේ කටු ගහක තියෙන එකක්ය, මේ වර්ණ මාත්‍රය විතරයි, මේකේ වෙන දෙයක් නෑ, ඒකත් දිගට තියෙන්නේ නෑ වෙනස් වෙනවා, පරවෙනවා මේ ඊයේ තිබ්ව්ව මලක් නෙමෙයි. ඔය කථා මොකක්වත් තේරුම් ගන්ට දෙන්නේ නැතුව හෙමිහිට නිකං mist එක ගැහුවා වගේ gloomy ගතියක් darkness එකක් ඇති කරනවා එහෙම නැත්නම් ඒ මලේ යථා තත්වය නියම තත්වය තේරුම් ගන්ට බැරි වෙන විදියට නිකං අඳුරු කරලා දාන ගතියක් ඔය මෝහයේ තියෙනවා. ඔය

මෝහය ඔය වැඩේ කරපු ගමන්ම ඕක මුල් බැස්ස වගේ. මෝහය කියන එක මුලක් වගේ. ප්‍රධාන කාරණයක්. එතකොට වෙන්තේ මොකක්ද අර ලෝභය ගිහිල්ලා අර ඇත්ත පෙන්තේ නැති සත්‍ය වැටහෙන්නේ නැති තැන ගිහිල්ලා ඇලෙනවා. එතන ගිහිල්ලා මුල් බැහැ ගන්නවා. එකේ ගිහිල්ලා කා වදිනවා. දැන් මේ ලෝභය ගිහිල්ලා මලට ලෝභ කරන්ට ඒ මලට කා වැදුනේ ඒ මලට බැස ගත්තේ ඒ මලට කිඳා බැස්සේ මොකක් හින්දද? මෝහය ඒකෙ නියම තත්වය වහල දැමීම නිසා. එතකොට ලෝභයට ලෝභ කරන්ට ලේසියි. ලෝභයට ඇලෙන්න ලේසියි. ලෝභයට බැඳෙන්නට ලේසියි. මේ දෙන්න හරි නරක දෙන්නෙක්. මේ ලෝභයයි මේ මෝහයයි දෙක හරිම නරකයි. ඒවගේම අරකෙ ගිහිල්ලා මුල් බැහැ ගන්නවා. දැන් තව කී දෙනෙක් ඉන්නවද? තව ඉන්නවා 17 දෙනෙක්. හිතත් එක්ක 18 යි. දැන් මේ හිතට අයිත් වෙලා යන්ටත් බෑ, මේ දෙන්නට ඔහේ ඇලිල හිටපල්ලා කියල. අනිත් වෛතසික 17 ට ගැලවිලා යන්ටත් බෑ. ඒක නිසා මේ ලෝභයයි මේ මෝහයයි දෙක අරමුණේ තදට කිඳා බහින කොට වෙන්තේ මොකක්ද ඒ ලෝභයයි මෝහයයි දෙක අනිත් වෛතසික ධර්මයන්ටත් ඒවගේම හිතටත් අපිත් එක්ක ඉන්නව ඇරෙන්නට වෙන කොහෙවත් යන්නේ නෑ වෙන කොහේටවත් අඩිය තියන්න එපා මේකෙන් ගැලවිලා යන්න එපා අපිත් එක්කම ඉන්ට ඕන කියල මේකේ ඒ අයව පාලනය කර ගන්න - ඒ අයව තමන්ට නතු කරගන්න - මුල් බැස ගන්න - අර අරමුණට කාවද්ද ගන්න ගතිය ඔය මෝහයෙයි ලෝභයෙයි තියෙනව. ආන්න ඒ කථාව කියනව මෙහෙම

‘හෙතුපච්චයෝති’ – හේතු උපකාර වෙනවා

‘හෙතු හෙතුසම්පයුත්තකානං ධම්මානං තංසමුට්ඨානානඤ්ච රූපානං හෙතුපච්චයෙන පච්චයෝ’ - දැන් බලන්ට මේ ලෝභ සිතේ ලෝභයයි මෝහයයි දෙක අනිත් වෛතසික ධර්මයන්ටත් බලපෑවා. ඒ හිතටත් බලපෑවා. දැන් හිතට අයිත්වෙලා යන්න බෑ අරමුණෙන්. වෛතසික ධර්මයන්ටත් අයිත්වෙලා යන්ට බෑ. ඒක නිසා ඒ අයට යන්න බැරි වෙන විදියට ගහේ මුලක් පොළවේ කා වැදුන වගේ මුදුන් මුල අරටු මුල කා වැදුන වගේ මේ ලෝභය ගිහිල්ලා අර අරමුණේ එල්ලුනාම ග්‍රහණය කර ගත්තම අනිත් වෛතසිකයන්ට අහක්වෙලා යන්ට බෑ. ඒවත් කොහොමහරි අර ගහේ වැදිලම තියෙන්නට ඕන. අන්න ඒක නිසා කියනව ‘හේතු’ ධර්මයෝ ඔය වෛතසිකයන්ටයි සිතටයි දෙකටම මුල භාවයෙන් ප්‍රධාන කාරණයක් හැටියට හේතු වෙනවා ප්‍රත්‍යය වෙනවා කියල.

එතකොට අර වේදනාව අර අරමුණට වැඩ කරනවා. සංඥාව අරමුණ සම්බන්ධයෙන් වැඩ කරනවා. ඒකග්‍රතාවය, මනසිකාරය වැඩ කරනවා. විතර්කය වැඩ කරනවා. විචාරය වැඩ කරනවා. දැන් මේකේ තව එකක් තිබෙනවා. හිතල බලන්ට දැන් වෛතසික ධර්ම තියෙනවනේ ඔතන 19 ක්. වෛතසිකය 19 කිව්වා හිතත් එක්ක 20යි කිව්වනේ. ඒ 20 දෙනාගෙන් දෙන්නෙක්ම ‘හේතු’ නෙ. ලෝභයයි මෝහයයි දෙක. ඉතින් ඒ නම් කරලා තියෙන තාලේ බලන්න. හිතල බලන්ට, ඒ හිත් නම් කරලා තියෙන්නේ ‘ලෝභ මූල සිත්’ කියල. ඇයි ඒකට මේ ‘ලෝභ මූල සිත්’ කියන්නේ නැතුව තව තියෙනවනේ නම්, එස්ස සම්ප්‍රයුක්ත සිත් කියන්නේ නැතුව - වේදනා සම්ප්‍රයුක්ත සිත් කියන්නේ නැතුව - එතකොට මනසිකාර සම්ප්‍රයුක්ත සිත් කියන්නේ නැතුව ඇයි මේකට ලෝභ මූල කියල කියන්නේ. හේතුව ඔය ලෝභය කියන එක ඔය 20 දෙනා අතරේ ඔය මණ්ඩලයේ සිතත් යට කරගෙන වෛතසික අනිත් ඒවත් යට කරගෙන මහා සද්දෙ දාගෙන ගිහිල්ලා එයාගේ බලය ඕකේ පවත්වනවා. ඒක නිසා එතන තිබෙනවා ප්‍රධාන කාරණයක්. ලෝභය මුල් වෙනවා ලෝභය ප්‍රධාන හේතුවක් වෙනවා මෝහයත් ප්‍රධාන හේතුවක් වෙනවා. එතකොට මෝහයෙන් support එක ලැබුණ. ඒකනේ ලෝභ කරේ. එතකොට දැන් බලන්න ප්‍රධාන ලෝභ සිතේ පළවෙනි ලෝභ සිතේ වෛතසික ධර්ම කියක් තිබෙනවද 19 ක් තිබෙනව. ඒ 19 හිතත් එක්ක 20 වෙනවා. ඒ 20 දෙනාගෙන් දෙන්නෙක් මහා හයිරංකාරයෝ. දෙන්නෙක් මහා හයිස ඇති දෙන්නෙක්. ඒක නිසා මෙන්න මේ හිතේ තියෙන ‘හේතු දෙක’ අනිත් වෛතසයන්ට බලපවත්වනවා උපකාර වෙනවා ඒකෙන් අයිත් නොවී ඉන්න. නැත්තං යනවා යන්ට.

ඒ විතරක් නෙවෙයි, දැන් ඔය හිත පහළ වෙන වෙලාවේ වෛතසිකත් එක්ක පහළ උනානේ. එතකොට ඒ සිත පහළ වෙනකොට ඒ හිතේ ගැමීම අරගෙන ඒ හිතේ බලය අරගෙන ඒ හිතේ ආනුභාවය අරගෙන තවත් පහළ වෙනව රූප ධර්ම ටිකක් - ඇහේ පහළ වෙනවා. ඒ රූප ධර්ම ටික ලෝභ හිතෙන් පහළ වෙන්නේ. ලෝභ හිතේ අනුභාවයෙන් පහළ වෙන්නේ. එතකොට යම් කිසි කෙනෙකුගේ ශරීරයේ ඔය ලෝභ හිත වැඩ කරන වෙලාවේ විත්තප් රූප පහළ උනානම් කිසිම දවසක කිසිම වෙලාවක ඒවා හොඳ ඒවා වෙන්නේ නෑ. නරක රූපම තමයි. එතකොට විත්තප් රූප පහළ වෙනවා. ඒ විත්තප් රූප පහළ කිරීම වෙන්නේ කුමක් නිසාද අර හිත නිසා. එතකොට කියනවා ඒ ලෝභයයි ඒ මෝහයයි යන ‘හේතු’ දෙක අර වෛතසික ධර්මයන්ටත් සිතටත් උපකාර වෙනව. ඒවගේම ඒ

හිතෙන් පහළ වන්නාවූ රූප ධර්මයන්ටත් මූල භාවයෙන් ප්‍රධාන කාරණයක් හැටියට උපකාර වෙනවා කියල. ඒක නිසා තමයි ඔය පාලි වගන්තිය කියන්නේ

‘හෙතුපච්චයොති’ = ‘හේතු ප්‍රත්‍යය කියල කියන්නේ’

‘හෙතුසම්පයුක්තකානං ධම්මානං’ = ‘හේතුවත් එක්ක ඉන්නාවූ අනිත් ධර්මයන්ටත්’

‘තංසමුට්ඨානානඤ්ච රූපානං’ = ‘ඒ හිතෙන් පහළ වෙන්නාවූ මතු වෙන්නාවූ උපදින්නාවූ රූප ධර්මයන්ටත්’

‘හෙතුපච්චයෙන පච්චයො’ = ‘මූල කාරණයක් ප්‍රධාන කාරණයක් හැටියට මේක උපකාර වෙනවා’ කියන එක තමයි ඔය වගන්තිය දිග හරින්නේ.

දැන් තව එකක් අපි මෙහෙම හිතමු. ගහක් පිළිබඳ හිතුවහම ගහේ තිබෙනවානේ කරුණු කරණා ගොඩක්. ගහේ මුල් තියෙනවා කඳ තියෙනවා ගහේ තියෙනවා මහා අතු වශයෙන් තෝර ගත්තු අතු පොඩි පොඩි අතු තියෙනවා ඊළඟට රිකිලි තියෙනවා කොළ තියෙනවා මල් තියෙනවා ගෙඩි තියෙනවා පොතු තියෙනවා නටු තිබෙනවා. ඔය ගොඩාක් ඔය ගහේ තියෙනවා අංග උපාංග. එතකොට මේව ඔක්කෝම ගහේ කොටස් හැටියටයි සලකන්නේ. දැන් මේ සියලුම ගහේ තිබෙන අංග උපාංග ටික කොළ මල් දළ කඳ අතු රිකිලි පොතු මේවා ඔක්කෝම ටික ගහේ කොටස් හැටියට තියෙනවා. හැබැයි ඒ ගහේ කොටස් හැටියට උඩට මතු වෙලා පොළවෙන් උඩට වැඩිලා ඒ වගේම විවෘත අවකාශයට සම්බන්ධ වෙලා තිබෙන්නේ කුමක් නිසාද? ඒ තමයි ගහේ තිබෙන්නාවූ පොළවට කාවැදී තිබෙන්නාවූ පොළොවේ පිහිටා තිබෙන්නාවූ මුල් ටික නිසා. එහෙම නැත්නම්, මූලකින් පොළවේ පිහිටියේ නැත්නම් ගහේ අනිත් අතු රිකිලි දළ ගෙඩි ඔව මොකක්වත් හයිසකට ඉන්න බෑ. ඒක නිසා මේ ලෝභයයි මෝහයයි දෙක අරමුණේ කිඳා බැස්සම අනිත් ඒවාට එකේ බලයෙන් වෙන එහෙකට යන්න බෑ. ඒක නිසා ඒකෙම රඳාපවතිනවා. ‘ස්පර්ශය’ කරන්නේ ලෝභ අරමුණේ ස්පර්ශ වීම. ‘වේදනාව’ කරන්නේ ලෝභය තිබෙන්නාවූ අරමුණ වින්දනය කිරීම. ‘ඒකග්‍රතාවය’ ලෝභයත් තිබෙන්නාවූ ඒ අරමුණේ එකතැන් වීම. ඔය ඔක්කොම ටික ලෝභ සිතට අනුකූලව කරන්ට සිද්ද වෙනවා. සමහර වෙලාවට තිබෙනවා තමන් එක්ක ආවොත් අත හරින්ට බෑ ඒක අකමැත්තෙන් හරි කැමැත්තෙන් හරි තමන්ටත් ඒකට සහ සම්බන්ධ වෙන්න සිද්ධ වෙනවා.

ඔන්න ඔය සම්ප්‍රයුක්ත ධර්ම කියල කියන්නේ ධර්මා 18 ක්. සිතයි + වෛතසික 17 යි. මේ වෛතසික ධර්ම 17 ට බලපෑමක් තියෙනවනේ අර දෙන්නාගෙන්. අන්න

ඒක නිසා ඔය විදියට මේ තනි සිතේ ඔහොම බලයක් තිබෙනවා - තනි සිතේ මූල භාවයක් තිබෙනවා කියල අපි සලකා ගන්නවා.

දැන් මේක මේ කථා කරන්නට මං ගත්තේ ‘හේතු’ සහිත සිත් තියෙනව 71 ක්. ඒකෙන් එක හිතක් ගත්තේ. අපි යමු ඒකෙම දෙවෙනි හිතට.

‘සෝමනස්ස සහගත දිට්ඨි ගත සම්ප්‍රයුක්ත සසංඛාරික සිත’

ඒ දෙවෙනි සිත ගැන මෙහෙම කියනවා. ඒ සිත පළවෙනි සිතට වඩා ටිකක් වෙනස්. ඒකෙ තිබෙනවා වෛතසික ධර්ම 21. පළවෙනි එකේ වෛතසික ධර්ම 19 යි. ඒක මෙහෙමයි වෙන්තේ. හොඳට බලන්න. දැන් කථා කරන්නේ දෙවෙනි සිත. පළවෙනි එක ඉවරයි. දෙවෙනි සිත කියනවා මෙහෙම.

‘සෝමනස්ස සහගත දිට්ඨි ගත සම්ප්‍රයුක්ත සසංඛාරික සිත’ කියල කියනව. නම වෙනස්. ඒ ලෝභ හිතේ අපි බලමු ‘හේතු’ කොහොමද වැඩ කරන්නේ කියල - ‘හේතු ප්‍රත්‍යය ධර්ම’.

ඒ හිතේ තිබෙනවා සර්ව විත්ත සාධාරණ වෛතසික ධර්ම 7 + ඒවගේම ප්‍රකීර්ණක 6 = අත්‍යසමාන 13 + මෝභය + අහිරික + අනොත්තජ්ජ + උද්දව්ච + ලෝභය + දිට්ඨිය = 19

සමහර අවස්ථාවල ‘චීන’ ‘මිද්ධ’ දෙක එකතු වෙනවා. එතකොට වෛතසික ධර්ම 21 වෙනවා. හිතත් ඒකට ඇද ගත්තට පස්සේ 22 වෙනවා නාම ධර්ම.

මෙන්න මේ නාම ධර්ම 22 න් ඔතන ඉන්නෙත් අර ලෝභයයි මෝභයයි නෙ. මෙන්න මේ ලෝභයයි මෝභයයි දෙක අනිත් ඔය සිතටත් සිතත් සමග ඉන්න වෛතසික ධර්මවලටත් මහා බලපෑමක් කරනවා. මූල භාවයෙන් ප්‍රධාන කාරණයක් හැටියට හේතු වෙනව. මූල භාවයෙන් උපකාර වෙනව. ඒකට කියනවා සම්ප්‍රයුක්තක ධර්මයන්ට මූල භාවයෙන් උපකාර වෙනවාය කියල. දැන් දෙවෙනි සිත පහළ වෙනකොට ඒ එක්කම පහළවෙනවා රූප ධර්ම. ඒ රූප ධර්ම පහළ වෙනකොට ඒ රූප ධර්ම පහළවීමටත් අර දෙවෙනි ලෝභ සිත උපකාර උනා. ඒක නිසා වෛතසිකයන්ට වගේම සිතට වගේම මේ හේතු දෙක ලෝභ හේතුව මෝභ හේතුව රූපයන්ටත් ඉදිරිපත් උනා බලපෑවා කියල කියනවා. දැන් මේ දෙක සලකා ගන්න කොට ඔය තමයි පටිඨානයේ හැටියට අපි තේරුම් ගන්නේ.

දැන් අපි බලමු අනිත් සිත්වල. දැන් ලෝභ සිත් දෙකක් ගත්ත. තව තියෙනවා ලෝභ සිත් 6 ක්.

‘සෝමනස්ස සහගත දිට්ඨි ගත විප්‍රයුක්ත අසංඛාරික සිත’

‘සෝමනස්ස සහගත දිට්ඨි ගත විප්‍රයුක්ත සසංඛාරික සිත’

‘උපේක්ෂා සහගත දිට්ඨි ගත සම්ප්‍රයුක්ත අසංඛාරික සිත’

‘උපේක්ෂා සහගත දිට්ඨි ගත සම්ප්‍රයුක්ත සසංඛාරික සිත’

‘උපේක්ෂා සහගත දිට්ඨි ගත විප්‍රයුක්ත අසංඛාරික සිත’

‘උපේක්ෂා සහගත දිට්ඨි ගත විප්‍රයුක්ත සසංඛාරික සිත’

යන සිත් අටේම ‘හේතු’ වශයෙන් තිබෙන්නේ දෙකයි. ඒ තමයි ‘ලෝභ හේතුව’ සහ ‘මෝභ හේතුව’. අනිත් වෛතසික ධර්මයන් අඩු වැඩි වෙනවා. අන්‍යසමාන වල පොඩි පොඩි අඩුපාඩු වෙනවා. ඒවාට මූල භාවයෙන් කොහොමහරි මේ දෙන්න උපකාර වෙනවා. ප්‍රත්‍යය වෙනවා. ආන්න ඒ ටික මෙනෙහි කරනවාට අපි පටිඨානස සලකනවාය කියල කියනවා.

අපි හිතමු මෙහෙම. කෙනෙක් ඉන්නවා ඔය පටිඨාන ධර්ම ඔක්කොම දන්නවා කියල හිතමු. හැබැයි ‘හේතු’ ධර්ම විතරයි. ‘හේතු ප්‍රත්‍යය’ විතරයි දන්නේ. හැබැයි මෙනෙහි කරන්න පුළුවන්. ‘හේතු’ තියන හිත් තියෙනවා 71 . ඒ හේතු තියෙන හිත් 71 වෙන වෙනම ගන්නවා. ඉස්සෙල්ල පටන් ගන්නවා ලෝභ හිතෙන්. ඒ හිත් 8 ද්වේශ මූල සිත් 2 මෝභ මූල සිත් 2 ඊළඟට කුසල් හිත් 8 විපාක සිත් 8 ඊළඟට ක්‍රියා සිත් 8 ඊළඟට රූපාවචර ධ්‍යාන සිත් - අරූපා වචර ධ්‍යාන සිත් මේ ඔක්කෝම ටික අරගෙන අර ලෝකෝත්තර සිතුවන් ගන්නවා. ඒ ටික අරගෙන 71 වතාවක් දිගට මෙනෙහි කරනවා, ලෝභ සිත් අටේ ලෝභ හේතුවයි මෝභ හේතුවයි අනෙක් වෛතසික ධර්මයන්ට සහ හිතට මූල භාවයෙන් හේතුවන ආකාරය ප්‍රත්‍යය වන ආකාරය - රූප වලට ප්‍රධාන කාරණයක් වන ආකාරය.

ද්වේශ මූල සිත් දෙකේ තිබෙනවා හේතු දෙකක්. ‘ද්වේශ හේතුවයි’ ‘මෝභ හේතුවයි’ . ඒ හිත දෙක අනිත් ධර්ම වලට උපකාරවන ආකාරය.

ඊළඟට මෝභ මූල සිත් දෙකේ තියෙනවා පොඩි වෙනසක්. ඒකත් මේ වෙලාවේදී කියන්ට ඕන. ඒ තමයි මෝභ සිත් දෙකක් තියෙනවා ඒකෙ ‘හේතු’ තියෙන්නේ එකයි. ඒ කියන්නේ ඒක හේතුක හිත්. එහෙම හිත් දෙකක් තිබෙනවා. මෝභය විතරයි. එතකොට ඒ මෝභ මූල සිත් දෙකේ තිබෙන මෝභය ඇවිල්ල ප්‍රධාන

හේතුවක් එතන. අනිත් ඒවා ඒකෙ බලපෑම ලබන ඒවා. දැන් මේ කථාව අපි වෙන පැත්තකට අරගෙන යමු.

දැන් ඔය කිව්වේ ‘හේතු’ වලින් මූල භාවයෙන් උපකාරය ලබාගෙන පහළ වන හැටියක්. දැන්මේ ලෝභයේ සහ මෝහයේ තිබෙනවා අමුතු ගතියක්. ඒක නිකං ඇමුතුම විදියේ කියාපාන්නට බැරි නමුත් තිබෙන අමුතු ගතියක් තිබෙනවා. ඒ ගතිය තමයි ඔය ලෝභයත් මෝහයත් අස්සේ තිබෙනවා අමුතු හැකියාවක්. උපකාරක හැකියාවක්. ඒකට කියනවා ප්‍රත්‍යය ශක්තිය කියල. ඔය ලෝභය කියන එක ප්‍රත්‍යය ධර්මයක්. මෝහය කියන එකත් ප්‍රත්‍යය ධර්මයක්. ද්වේශය කියන්නෙත් ප්‍රත්‍යය ධර්මයක්. මේ ප්‍රත්‍යය ධර්ම අස්සේ තිබෙනවා අනෙත් කෙනෙකුට බලපෑම් කරන්නට පුළුවන් ප්‍රත්‍යය ශක්තියක්. ඒක නිසා තමයි එහෙම බලපෑම් කරන්නේ. ඊළඟට ඒ බලපෑමට යටත් වෙලා යටත් වෙන්නාවූ ධර්ම වලට කියනවා ඒවගේ ප්‍රත්‍යයකට යටත් වෙලා හට ගන්නාවූ ධර්ම වලට කියනවා ඒ ප්‍රත්‍යය නිසා ඇති උනාවූ ධර්ම කියල.

දැන් ඕක මෙහෙමත් තේරුම් ගන්නට පුළුවන්. අපි ඉස්සර ඔය ගෙවල් වල ඉන්නකොට අපිට එක එක අභයන්ත හිතෙනවා. එතකොට ගෙදරින් බැහැල ඇවිදින්නට සෙල්ලම් කරන්නට නැත්නම් පාසැලේ වැඩකට ඔහොම යන්න හිතෙනවා. අදහස් පහළ වෙනව. එහෙම අදහස් පහළ උනාම අපි ඔක්කොම plan කරනවා. සමහරවිට යාළුවන්ටත් කියනවා අභවල් තැනට ඇවිල්ල ඉන්න මම එන්නම් කියල. පොරොන්දුත් දෙනවා. ඒවා ඔක්කොමත් කියනවා. හැබැයි ඔහොම කියල ඒ ගොල්ලොත් බලාගෙන ඉන්නව. හැබැයි යන්ට බෑ. ගෙදරට කියන්නේ නැතුව යන්ට බෑ. අපි ගිහිල්ලා අභනවා වැඩිහිටියන්ගෙන්. අම්මගෙන් හරි තාත්තාගෙන් හරි අභනවා. මෙහෙම යන්ට ඕනෑ, මොකක් හරි ඉතින් කියනවා. වැඩි හරිය කියන්නේ බොරු. උපක්‍රම ශීලීව තමන්ගේ වැඩේ කර ගන්න කරන වැඩ. ඉතින් යන්න අවසර ඉල්ලනවා. මේ වෙලාව වෙනකොට ඔක්කොම ටික ලෑස්ති කරගෙන තියෙන්නේ. ඉතින් අපි අවසර ඉල්ලුවයිත් පස්සේ අවසර දෙන්නේ නෑ. එපා කියනවා. දැන් ඒක නවත්වන්නට අර ගෙදර ඉන්න පිරිසෙන් ගැලවිලා යන්ට බෑ. එතකොට ඒ ගෙදර ඉන්න ඔක්කොම ටික යන්න එපා කියන්නේ නෑ. අපේ ඉන්න අනිත් සහෝදර සහෝදරියොද එහෙම නැත්නම් අනිත් අය කවුරුවත් එපා කියන්නේ නෑ. එපා කියන්නේ දෙන්නයි. ඒ තමයි අම්මයි තාත්තයි. හැබැයි ඒ දෙන්නා එපා කිව්වාට තව ඉන්නවනේ නොකියපු කට්ටිය ගොඩක්. ඒ ගොල්ලන්ගේ ඡන්දය අරගෙන එහෙම යන්නත් බෑ. ඒ ගොල්ල එපා කීවට ඒවා ඒ තරම් ගණන් ගන්නෙත් නෑ. මේ දෙන්න එපා

කීවොත් හරියට බල වැඩියි. ඉතින් ඊට පස්සේ අපිට ගැලවිලා යන්න බෑ. රැදෙන්න සිද්ධ වෙනවා. ඒ කුමක් නිසාද? ඒ තමයි ඒ දෙන්නාගේ තිබෙන්නාවූ හැකියාව බලය. එතකොට ඒක මට විතරක් නෙමෙයි. අනිත් වට පිටවේ ඉන්න අයටත් බලපානව. කිසිම කෙනෙක් යන්න එපා කිව්වයිත් පස්සේ මට විතරක් නෙමෙයි. ඔක්කොටම බලපානවා. තවත් ඉන්නවනම් ගෙදරට වෙන එක්කෙනක් ඇවිල්ල එයාටත් බලපානව. දැන් එතකොට නැවතුනානේ. වට පිටාවේ මුරකාවල් දාන්නෙත් නෑ. ඇවිල්ල ගේට්ටු වහන්නෙත් නෑ. එක වචනයයි කියන්නේ. “යන්න එපා, කිසිම කෙනෙක් යන්න එපා” කිව්වහම කිසිම කෙනෙක් යන්නේ නෑනේ. ඇයි යන්නේ නැත්තේ ඒ තමයි අම්මයි තාත්තයි කියල කියන්නේ ප්‍රත්‍යය ධර්ම වගේ. ඒ අයගේ නැවත්වීමේ ශක්තිය යන්න එපා කියල නැවත්වීමේ හැකියාව ඇවිල්ල ප්‍රත්‍යය ශක්තිය වගේ - ප්‍රත්‍යය ධර්ම දෙකක් - ප්‍රත්‍යය ශක්තියක්. ඒකෙන් තමයි රැදී පවතින්නේ. එතකොට මේ දෙන්නට යටත් උනේ මේ දෙන්නගේ බලපෑමට යටත් වෙලා නොගිහින් හිටියේ කවුද, අපි සියලු දෙනාම. ‘ප්‍රත්‍යය උප්පන්න ධර්ම’ කියල. ඒ දෙන්නගේ ප්‍රත්‍යයයෙන් යන්නේ නැතුව පවතින්නාවූ ධර්ම තමයි ‘ප්‍රත්‍යය උප්පන්න ධර්ම’. මෙන්න මේ විදියට තමයි සිතක වෛතසික ධර්ම දෙකක් තිබෙනවා ‘හේතු ප්‍රත්‍යය’ ශක්තිය තිබෙන. මූල ප්‍රත්‍යය ශක්තිය තිබෙන ප්‍රධාන කාරණයක් හැටියට ප්‍රත්‍යය ශක්තිය තිබෙන ධර්මයා දෙකක් තිබෙනවා. ඒ ඔය හිත් වල ලෝභයයි මෝහයයි. ද්වේශ සිත් වලනම් ද්වේශ යයි මෝහයයි. මෝහ හිතේ නම් මෝහය. එතකොට ඒ හිත් වෙන කිසිම දේකට නවත්වන්න බැහැ. ඒ දෙන්නගේ තියෙනව හරිම ප්‍රබල බලපෑම් කිරීමේ ගතියක්. අන්න එහෙම ස්වභාවයක් තියෙනවා.

දැන් මම මේ කරුණු කියල දුන්න - ප්‍රත්‍යය ධර්ම - ප්‍රත්‍යය උප්පන්න ධර්ම. බලවත් ලෙස උපකාර වන ධර්මය සහ ඒකට යටත් වන ධර්මය.

තව තියෙනව මෙහෙම එකක් ‘ප්‍රත්‍යනීක ධර්ම’ කියල කොටසක් තියෙනවා. ප්‍රත්‍යනීක ධර්ම අපි මෙහෙම තේරුම් ගනිමු. දැන් අපි හිතමු පස් හය දෙනෙක් ගෙදර ඉන්නවා. අම්මයි තාත්තයි කියනවා “කිසිම කෙනෙක් යන්න එපා - යන්නෙ නෑ” කියල. එහෙම කිව්වට පස්සේ දැන් කවුරුවත් යන්නේ නෑ. හැබැයි ඒ දෙන්න එහෙම කිව්වට අපේ ගෙදර ඉන්න බල්ලට ඒක ඒ තරම් ගානක් නෑ. එයා අහන්නේ නෑ ඒක. එයා යනවා යන්න. ඒ බල්ලට ඒ තීතිය වැඩ කරන්නේ නෑ. ඊළඟට මැස්සෝ ඉන්නවා. ඔය මැස්සන්ටත් ඔක වැඩ කරන්නේ නෑ. අම්මයි තාත්තයි කියන කථාව ‘එපා යන්න’ කියල කිව්වට මැස්සෝ අහන්නේ නෑ. කැරපොත්තෝ අහන්නෙත් නෑ. බල්ල අහන්නෙත් නෑ. ඒවගේම ගෙදරට

ඇවිල්ල ඉන්නවා පිටින් ආගන්තුක අය. ඒ අයට බලපාන්නෙත් නෑ. ආන්න ඒ බලපෑමක් නැති තිබෙන්නාවූ ධර්ම වලට කියනවා ප්‍රත්‍යය වැඩ කරන්නේ නැති ඒවා හෙවත් ‘ප්‍රත්‍යනීක’ ධර්ම කියල. දැන් එක තැන තමයි තියෙන්නේ. එක ගෙදර තමයි ඉන්නේ. අන්න ඒ වගේ ‘ප්‍රත්‍යය ධර්ම’ ‘ප්‍රත්‍යය උප්පන්න ධර්ම’ ‘ප්‍රත්‍යනීක ධර්ම’ යන ධර්ම තුනක් තියෙනවා. ආන්න ඒ තුන අපි තේරුම් ගන්න ඕන.

පව්වනීක ධර්ම හැටියට තවත් විදියකට කලා කරනවා මෙහෙම. ඒ තමයි අහේතුක සිත් තිබෙනවා 18. ඔය අහේතුක සිත් වලට ලෝභය බලපවත්වන්නේ නෑ. අහේතුක සිත් වලට මෝහයට බල පෑමක් කරන්නටත් බෑ. ඇයි ඒ? හේතුව ඒවා එතන ඇත්තෙත් නෑ - අහේතුක සිත් වලට එහෙම බල පෑමක් කරන්නටත් බෑ.

අනිත් එක ඒ ‘හේතු’ වලට තමන්ටම බලපෑමක් කරන්නටත් බෑ. මෝහ හිතේ තියෙන මෝහයට තමන්ට බලපෑමක් කරගන්නටත් බෑ.

අනිත් එක තමයි විත්තප රූප කියල ජාතියක් තියෙනවා. මම ඒක කිව්වා. අපි හිතක් පහළ කරන කොට ඒ හිත් පහළ වෙනකොට ඒ හිතට අනුකූලව ඇතිවෙනවන රූපයක්. ඒ රූපයත් යටත් වෙනවා අර හේතු දේකට. ඒකේ ‘ප්‍රත්‍යය උපන්නයක්’. දැන් අහේතුක සිත්වලින් පහළ වෙනව රූප. ඒ අහේතුක සිත් වලින් පහළවෙන රූපවලට හේතු බලපෑමක් වෙන්නේ නෑ. හේතුව ඒවා ‘හේතු’ තියන සිත් වලින් පහළ වෙව්ව ඒවා නෙමෙයිනේ. ඒවා ‘අහේතුක’ සිත් වලින් පහළ වෙව්ව ඒවානේ. ඒක නිසා.

තවත් එකක් මේකේ තේරුම් ගන්න ඕනෑ. මනුස්සයෙක් උපදින වෙලාවේ හැදෙනවනේ ප්‍රතිසන්ධි සිතක්. ඒ ප්‍රතිසන්ධි සිත හට ගන්න කොට ඒ ප්‍රතිසන්ධි සිතේ සමහර ඒවගේ තියෙනවා ‘හේතු’. අකුසල හේතු තියෙනවා. සමහර ඒවගේ තියෙනවා ‘හේතු’ නෑ. ඒවාට කියනවා ‘අහේතුක’ ප්‍රතිසන්ධි කියල. ඒ අහේතුක සිතකින් ප්‍රතිසන්ධියක් ගන්න කොට ඒකෙ ඇති වෙන්නාවූ කර්මප රූපත් අහේතුක ප්‍රතිසන්ධි කර්මප රූප. ඒවටත් ‘හේතු’ සම්බන්ධයක් ඇති වෙන්නේ නෑ.

අනිත් එක තමයි දැන් බාහිර රූප තියෙනවා. දැන් සාකච්ඡාවේදී මේ පින්වතුන් මොන මොනවා හරි ටිකක් අහන්න. තේරුම් ගත්ත විදියයි නැති විදියයි. දැන් මනුස්සයකුට තරඟ යනවා. තරඟ යනකොට එයාගේ තරඟ සිත කියල කියන්නේ ද්වේශ හේතුවයි මෝහ හේතුවයි තිබෙන්නාවූ තවත් වෛතසික රාශියක් එක්ක වැඩ කරන හිත. ඕකනේ තරඟ හිත කියල කියන්නේ. මනුස්සයකුට තද බල තරඟක් ආවට පස්සේ ඒ හිතට අනුකූලව ඇගේ හැදෙනවා විත්තප රූප. ෨෧෫

ගොරෝසු කර්කස පීඩාකාරී රූප පහළ වෙනවා. ඒ රූප හදන්නේ අර ද්වේශ සහගත සිත් දෙකෙන්. එතකොට ඇඟ රතු වෙනවා. ගැස්සෙනවා. තිගැස්සෙනවා. මේ මොකක්ද මේ. මේ තමයි විත්තජ රූප. ඇඟේ හැදෙන ඒවා. නමුත් ඒ මනුස්සය රතු උනාට කළු උනාට වෙච්චුවට ඒ හිත නිසා, ඒ මනුස්සය ඉන්න ගෙදර බිත්ති පොළව රතු වෙන්නේ නෑ කළු වෙන්නේ නෑ ගැහෙන්නේ නෑ තිගැස්සෙන්නේ නෑ මොකක්වත් නෑ. ඇයි එහෙම වෙන්නේ නැත්තේ? හේතුව ඒවා ඒ මනුෂ්‍යාගේ ශරීරයෙන් බාහිරයි. ඒවා බාහිර රූප. අනෙක් එක තමයි අනිත් අයගේ ඇඟවල් වල රූප දහලන්නෙත් නෑ වෙච්චලන්නෙත් නෑ මොකක්වත් නෑ.

ඊළඟට තියෙනව ආහාරජ රූප. ඒවට මොකක්වත් වෙන්නෙත් නෑ. සෘතුජ රූප - මොකක්වත් වෙන්නෙ නෑ. දැන් අසංඤකලයේ ඉන්නාවූ බ්‍රහ්මයන්ගේ ශරීර වල හිතක් නෑ කිව්වනේ. ඉතින් ඔය රූප වලටත් හිතේ බලපෑමක් නැති නිසා ඕවත් ඔක්කෝම, ඔය කියපු list එක ඔක්කොම ප්‍රත්‍යානීක යි. ඒ කියන්නේ ‘හේතු’ වලට බලපෑම් කරන්නට බැරි ‘හේතු’ තිබුනත් දුර ලඟ වශයෙන් හෝවේවා බලපෑමට යටත් වෙන්නේ නැති ‘හේතු’ ධර්මයන්ට බලපෑම් කරන්නට බැරි ධර්ම.

දැන් මම කොටස් තුනක් කිව්වා. මොකක්ද ඒ ‘ප්‍රත්‍යය ධර්මය’ = ‘උපකාරක ධර්මය’ ‘උපකාරක භාවය ලබා ගන්න ධර්මය’ සහ ‘උපකාරක භාවය ලබන්නට බැරි ධර්මය’

- 1). උපකාරක ප්‍රත්‍යය ධර්මය.
- 2). උපකාරක භාවය ප්‍රත්‍යය ධර්මයන්ගෙන් ලබාගෙන උපකාරත්වයෙන් හටගත්ත ධර්ම = ප්‍රත්‍යය උප්පන්න ධර්මය.
- 3). කොච්චර උපකාරක හේතු ධර්ම ලඟ තිබුනත් ඒවා බලපෑමක් වෙන්නේ නැති බලපෑමක් කරන්නට බැරි ධර්ම.

අපි උදාහරණයක් ගත්තනේ අර පස් කැටෙකට වතුර ටිකක් දැම්මයින් පස්සේ පස්සේ දිය වෙලා යනවනේ. නමුත් ගලකට වතුර ටිකක් දැම්මයින් පස්සේ දිය වෙලා යන්නේ නෑනේ. එතකොට පස් කැටෙකට වතුර ටිකක් දැම්මයින් පස්සේ දියවෙලා ගියේ ඒ පස් කැටෙ වතුරට යටත් උනා කියන එකනේ. වතුර ටිකක් දැම්මයින් පස්සේ ගලක් දියවෙලා යන්නේ නැත්තේ ඇයි. ඒක යටත් වෙන්නේ නෑ කියන එකනේ. ආන්න ඒ වගේ තමයි ප්‍රත්‍යය උප්පන්න ධර්ම සහ ප්‍රත්‍යානීක ධර්ම අපි හඳුනා ගන්නේ. උපකාරක ධර්ම තිබුනාට උපකාරත්වය ලබාගෙන හට

ගන්න පහළ වන ධර්ම තිබෙනවා උපකාරක ධර්ම තිබුනත් ඒවා බලපෑමක් කරන්නේ නැති ධර්ම තිබෙනවා.

අද මම මේ පින්වතුන්ට මේ වෙලාවේ මෙව්වර කාලයක් අරගෙන කියල දුන්නේ හේතු ධර්ම හෙවත් හේතු ප්‍රත්‍යය ධර්මය අපේ සිත් වලට අනෙක් ධර්මවලට බලපාන විදියයි. ඊළඟට රූපයන්ට බලපාන විදියයි. ඔය විදියටම තමයි අපි හිතා ගන්නේ කුසල හිතක වෛතසික තිබෙනවා 19 න්පහා, 33 තියෙනවා 34 තිබෙනවා 31 තිබෙනවා තිස් ගානක් තිබෙනවා. එතකොට එව්වර ප්‍රමාණයක තිබෙන්නාවූ ඒ කුසල් සිතක ලෝභ ද්වේශ මෝහ නෙමෙයි වැඩ කරන්නේ. එතන වැඩ කරන්නේ අලෝභ හේතුව - අද්වේශ හේතුව - අමෝහ හේතුව. මේ හේතු තුන්දෙනා අනෙක් ඒවාට බලපෑම් කරන විදිය තමයි එතනදී කලා කරන්නේ. ඒ නිසා මේ හේතු ප්‍රත්‍යය ධර්මය මේ විදියට කියනවා -

හෙතුපච්චයොති = හේතු ප්‍රත්‍යය යනු

හෙතු හෙතුසම්පයුත්තකානං ධම්මානං = හේතූන් එක්ක තිබෙන්නාවූ අනිත් ධර්මයන්ට හෙවත් වෛතසික ධර්ම සහ හිතට

තංසමුට්ඨානානඤ්ච රූපානං හෙතුපච්චයෙන පච්චයො = ඒ හිතත් එක්ක හටගත්ත රූපයන්ට මූල කාරණයක් හැටියට ප්‍රධාන කාරණයක් හැටියට හේතු වෙනවා මුල් වෙනවා උපකාර වෙනවා කියන එක තමයි මේකෙන් මේ කිව්වේ.

ඒ නිසා තවත් අපි මේ ගැන යම් කිසි ටිකක් සාකච්ඡා කරන්ට හිතන්ට මෙතෙහි කරන්ට තියෙනවනම් ඉදිරි කාලය පාවිච්චි කරලා අපි සාකච්ඡා කරමු. මේ පින්වතුන්ට මොනවා හරි දෙයක් මේකේ අහන්න තිබෙනවානම් අහන්න පුළුවන්. හැබැයි උත්තර දෙන්නේ මේ මාතෘකාවට අදාළ ඒවාට පමණයි. මාතෘකාවෙන් පිට ඒවාට උත්තර මේ වැඩ සටහන යටතේ ලබා දෙන්නේ නෑ කියන එකත් පින්වතුන් හිතා ගන්න. හේතුව මේ පින්වතුන්ගේ ධර්ම අවබෝධයේ පරෙස්සම සඳහායි එහෙම කරන්නේ. සැමදෙනාටම ධර්ම අවබෝධය වේවා! ඒවගේම සුවසේ මේ ධර්ම එකිනෙකට හේතු වන ආකාරය සලකාගෙන ප්‍රත්‍යයවෙන ආකාරය සලකාගෙන ඒ මණ්ඩලයෙන් බැහැර වෙලා උතුම් නිවනින් සැනසෙන්නට ලැබේවා කියල අපි මෙමඟියෙන් ප්‍රාර්ථනා කරනවා. සැමදෙනාටම තෙරුවන් සරණයි.

සාධු! සාධු! සාධු!

ජයන්ත මහත්මයා - තෙරුවන් සරණයි ස්වාමීන් වහන්ස අප්‍රමාණ පිං ඔබවහන්සේට!

ප්‍රශ්නය - තෙරුවන් සරණයි ගෞරවණීය ස්වාමීන්වහන්සේගෙන් අවසරයි. ස්වාමීන් වහන්ස ඔබ වහන්සේ රූප කාණ්ඩ හතක් ගැන පැහැදිලි කරා. එතන තුන් වෙනි එකට කිව්වේ බාහිර රූප. ඊළඟට කිව්වා සාතුප රූප කියල. මේ රූප වර්ග දෙක අතර තියෙන වෙනස පැහැදිලි කරලා දෙනවානම් බොහෝම පිං. තෙරුවන් සරණයි.

පිළිතුර - බාහිර රූප කියල ගත්තයින් පස්සේ දෙකක් ගන්නවා. එකක් සලකන්න පුළුවන් - එකක් තමයි දැන් අනිත් සත්ව ශරීර වලත් තිබෙනවා රූප. ඒවත් සලකනවා. අනිත් එක තමයි අනිත් බාහිර තිබෙන්නාවූ රූප. සාතුප රූප කියල ගත්තයින් පස්සේ සලකනවා අපේ ශරීරයේ තිබෙන්නාවූ සාතුවෙන් හට ගන්නාවූ රූප ධර්ම. ඒ විදියට තමයි අපි තේරුම් ගන්නට ඕන වෙන්නේ. තෙරුවන් සරණයි!

තෙරුවන් සරණයි ස්වාමීන් වහන්ස ඒක තේරුණා. එතකොට බාහිර රූප කියන කොට ස්වාමීන්වහන්ස රූප ශබ්ද ගන්ධ රස ස්පර්ශ ඒවත් ඇතුලත් වෙනවද?

ස්වාමීන්වහන්සේ - ඔව් බාහිර රූප ඔක්කොම අන්තර්ගත වෙනවා. පඨවි අපෝ තේජෝ වායෝ වර්ණ ගන්ධ රස ඕජා ශබ්ද ඊළඟට අනිත් ශරීර වල තිබෙන්නාවූ තමන්ට අයිති නැති ධර්ම.

ස්වාමීන් වහන්ස අවසරයි එතන බාහිර රූප ගත්තහම බාහිර තියෙන සාතුප රූපත් ඒකටම එකතු වෙනවානේද ස්වාමීන්වහන්ස.

ස්වාමීන්වහන්සේ - අයිතිවෙනවා

ප්‍රශ්නය - ස්වාමීන්වහන්ස ඔබවහන්සේ ප්‍රත්‍යානීක ධර්මයන් ගැන කලා කරත්දී මෝහ මූල දෙකේ තියෙන මෝහය ප්‍රත්‍යානීක ධර්මයක් කිව්වා. ඒක ඒකටම බල පෑම් කරන්න බැහැ කියල. එතකොට ස්වාමීන්වහන්ස ලෝභය ද්වේශය කියන එකත් ප්‍රත්‍යානීක වෙනවද? ලෝභය ද්වේශයට සාපේෂව ඒවාට බලපෑමක් වෙනවද ? පොඩ්ඩක් පැහැදිලි කරලා දෙන්න ස්වාමීන්වහන්ස. තෙරුවන් සරණයි!

ස්වාමීන්වහන්සේ - ඒක ගැන කියනවනම් මෙහෙමයි. දැන් අපි උදාහරණයක් හැටියට ගත්ත චෛතසික ධර්ම 19 තියෙනවා කියල පළවෙනි ලෝභ සිතේ - එතකොට ඒ හිතත් තියෙනවා එතකොට 20 ක් වෙනවා. ඒ ලෝභ සිත පහළ වෙන කොට ඒකට සමානව ඒ හිතේ බලයෙන් ශරීරයේ විත්තප රූපත් පහළ

වෙනවා. දැන් එතකොට රූප කොටසකුත් තිබෙනවා අර හිතකුත් තිබෙනවා ඒ හිතේ වෛතසිකත් තියෙනවා. ඔය අස්සේ ඔය මණ්ඩලයේ දෙන්නෙක් ඉන්නවා ලෝභය සහ මෝහය. ඒ දෙන්නගෙන් මෙහෙම එකක් වෙනවා. ලෝභය කියන ධර්මය හිතටයි අනිත් අහිංසක වෛතසික ධර්ම ටිකටයි අකුසල වෛතසිකයන්ටයි ඒ ලෝභයට ලහිත්ම ඉදගෙන හේතුවක් වෙලා එන මෝහයටයි - ඒ කියන්නේ වෛතසික ඔක්කොම 19 වෙනවා. ඒ 19 කථාව මෙහෙමයි. ලෝභය තමන්ගෙන් බැහැර වෛතසික ධර්ම 18 ටයි හිතටයි බලපෑම් කරනවා. ඒ කියන්නේ ප්‍රත්‍යය වෙනවා. එතකොට ලෝභයේ ප්‍රත්‍යය ලබන්නාවූ හේතු නොවන වෛතසිකත් තියෙනවා - හේතු නොවන හිතකුත් තිබෙනවා - හේතුවක් හැටියට ඉන්න මෝහයත් තිබෙනවා. එතකොට මෝහය ලෝභයේ ප්‍රත්‍යය ලබනවා. මෝහය ලෝභය කියන්නාවූ වෛතසිකයේ ප්‍රත්‍යය ලබන්නෙ තමනුත් හේතුවක් හැටියට ඉදගෙන අනිත් හේතු ධර්මයක හේතු ශක්තියක් තමන් වද්ද ගන්නවා. අනිත් වෛතසිකයෝ හේතු ධර්මයක් නොවී ලෝභය කියන හේතුවේ ප්‍රත්‍යය ශක්තිය ලබනවා. හිත හේතුවක් නොවී ලොභයේ ප්‍රත්‍යය ලබනවා. ඊළඟට මෝහය ආවට පස්සේ මෝහය හේතුවක් නොවන්නාවූ වෛතසිකයන්ටත් බලපෑමක් වෙනවා - උපකාරයක් වෙනව - හිතටත් උපකාරයක් වෙනවා - මෝහය අර හේතුවක් හැටියට කථා කරන මූල ධර්මයක් වන ලෝභයටත් උපකාරයක් වෙනවා. ඒක නිසා එතනදී ඔය විදියටයි. දැන් එතකොට එතනදී තියෙනවා ලෝභය - හේතු නොවන ඒවටත් - හේතුවක් වන මෝහයටත් උපකාරයක් වෙනව. මෝහය අනිත් අතට.

මෝහ මූල හිතට ගියාට පස්සේ මෝහය තනි වෙනවා. එතැනදී මෝහයට පුළුවන් කම තියෙන්නේ හේතු නොවන්නාවූ ධර්ම වලට ප්‍රත්‍යය වීම පමණයි. හැබැයි එතන මෝහය තනි නිසා තවත් හේතුවක් වෙන්නාවූ එහෙකට මෝහ හිතකදී මෝහයට ප්‍රත්‍යය වෙන්න බෑ. ඒ තනි නිසා. අර දෙන්නෙක් දෙන්නෙක් ඉන්න කොට අනෙක් එක්කෙනා හේතුවක් උනත් නැතත් තමන්ගේ මූල භාවයන් ප්‍රත්‍යය වීම තිබෙනවා. ආත්ත ඒ විස්තරයත් ඕකට එක්කාසු කරගත්තම හොඳයි කියල මෙමතියෙන් සිහිපත් කරනවා. තෙරුවන් සරණයි!

තෙරුවන් සරණයි ස්වාමීන්වහන්ස එතකොට එතනදී පොඩි වෙනසක් තියෙනවද ස්වාමීන්වහන්ස හේතු සම්ප්‍රයුක්ත ධර්ම කියන කොට හිතෙනවා උදාහරණයක් ලෙස ලෝභ සිතේ තියෙන ලෝභ මෝහ කියන වෛතසික දෙක අයිත් කරලා සිතත් ඉතිරි වෛතසික 17 ත් ගන්නවා කියලා. එතකොට ප්‍රත්‍යය උප්පන්න වෙන කොට ඇත්තටම ලෝභය නිසා මෝහයත් ඇතිවෙන හින්දා

මෝහය ප්‍රත්‍යය උප්පන්න ධර්මයක් වෙනවා ලෝභය නිසා, ලෝභය ප්‍රත්‍යය උප්පන්න ධර්මයක් වෙනව මෝහය නිසා. එහෙම හිතුවොත් නිවැරදිද ස්වාමීන්වහන්ස. තෙරුවන් සරණයි!

ස්වාමීන්වහන්ස - ලෝභයේ ප්‍රත්‍යය අනෙක් වෛතසික 17 ටත් වදිනවා. ලෝභය මෝහයටත් වදිනවා සිතටත් වදිනවා. ඒක එහෙම වෙන්න හේතුව මෙහෙමයි. ඒක තේරුම් ගත්ට පුළුවන් අපිට මෙහෙම. දැන් අන්ධකාරයේ මනුෂ්‍යයෙක් හොරකම් කරනවා. කළුවරේ. එතකොට කළුවරේ හොරකම් කරන කොට ඒ කළුවර හොරාට උපකාර වෙනවා. ඒවගේම කළුවර ඒ හොරා ගන්න බඩුවලට උපකාරවෙනවා. ඒ කළුවර හොරා ඇදගෙන ඉන්න ඇඳුම් වලට උපකාරවෙනවා. ඒවගේම තමයි අනිත් අතට ගත්තයිත් පස්සෙ හොරා කියන එක එක ධර්මයක් කළුවර කියන එක තව ධර්මයක්. ඒ හොරකම සිද්ධ වෙන්නේ කළුවරේ තමයි ඒ එක්කම අනිත් අතට කළුවරට අර හොරා උපකාර වෙනවා වගේ. අන්ධකාරය වගේ තිබෙන්නාවූ මෝහය බලපෑමක් උපකාරයක් වෙනවා ලෝභයට. ලෝභය ඒකේ උපකාරය ලබනවනේ. ලෝභය අනිත් අතට ප්‍රත්‍යය වෙනවා මෝහයට. ඔය දෙකම තියෙනව. දැන් ලෝභය හේතුවක් වෙන මෝහයටත් ප්‍රත්‍යය වෙනව ලෝභය හේතුවක් නොවන අනිත් ධර්මයටත් හේතු වෙනවා. එහෙම අන්තෝන්‍ය ප්‍රත්‍යය වීමකුත් තිබෙනවා. අනිත් ඒවාට විතරක් නෙවෙයි.

ස්වාමීන්වහන්ස අවසරයි මෝහයත් ලෝභයත් අන්තෝන්‍ය වශයෙන් ප්‍රත්‍යය වන විට ස්වාමීන්වහන්ස ඒ කියන්නේ අපි උදාහරණයක් ගත්තොත් යම් කිසි දේකට ලෝභ සිතක් ඇති උනොත් මෝහයෙන් සත්‍ය වසා ගන්න නිසා ලෝභය මුල් බැස ගන්නවා. එතකොට නැවත නැවත ඒවාට අනුග්‍රහ දක්වන කොට ස්වාමීන්වහන්ස ඒක නිසාද ලෝභය එන්න වැඩි වෙලා තව තව ශක්තිය වැඩි වීමෙන් තව තව මුල් බැස ගන්නේ ලෝභයයි මෝහයයි එකිනෙකාට ප්‍රත්‍යය වෙන නිසාද ස්වාමීන්වහන්ස. පොඩ්ඩක් පැහැදිලි කර දෙන්න. තෙරුවන් සරණයි!

ස්වාමීන්වහන්සේ - එව්වර දුර යන්නේ නෑ මහත්තය. දැන් මහත්තය කියපු වාක්‍යයේ මෙහෙම තියෙනවා. ‘නැවත නැවත ඒක වැඩෙන වැඩෙන නිසා’ කියල. නෑ, මේක ඇවිල්ල මහත්තය තියෙන්නේ එක සිතක. එක සිතක මේ පොදිය වැඩ කරනම එක සිතක මේ පොදිය මේ පොකුර මතු උනායින් පස්සේ ඒ තියෙන වෙලාවේදී ඒක පහළ වෙන, ඒක බලපෑම් කරන ආකාරය තමයි මෙතන මේ හේතු ප්‍රත්‍යය ධර්මයන්ගෙන් කියන්නේ. දැන් එක පොකුරකටනේ.

දැන් මේ වෙලාවේ ලෝභ සිතක් පහළ උනොත් ඒ ලෝභ සිතේ පහළ වෙන්නාවූ මෝහය ඒ ලෝභ සිතේ පහළ වෙන්නාවූ මෝහ වෛතසික ඒ ලෝභ සිත පහළ වෙච්ච වෙලාවේ එක්කාසු වෙලා ආපු රංචුවටම බලපෑම් කරන විදිය තමයි ඔය තියෙන්නේ. අපි හිතමු පස්සේ එකක් පහළ වෙනවා කියල. පස්සේ සිතක් පහළ වෙනකොට ඒත් මේකේ ප්‍රත්‍යය ලබල නැවත නැවත ප්‍රත්‍යය ලබල පස්සේ එකක් පහළවෙනවා කිව්වොත් එහෙම ඒකෙ වෙන්නේ එතනදදී ඒවෙලාවට පහළ වෙච්ච ලෝභ සිතේ තිබෙන්නාවූ ලෝභයයි ඒවෙලාවට ඒ ලෝභ සිතේ තිබෙන්නාවූ මෝහයයි දෙක ඒ වෙලාවේ ඇති වෙලා තිබෙන්නාවූ සිත සහ වෛතසික ධර්මයන්ට ඒ මොහොතේ බලපෑම් කරනවා කියන එක තමයි කියන්නේ. හේතු ප්‍රත්‍යය ගැන කලා කරන කොට එකින් එක, එකින් එක කලා කරන්නේ. වෙන ප්‍රත්‍යය ධර්ම කලා කරනකොටනම් එහෙම කලා කරන්න පුළුවන්. මේකෙදි ගන්නේ ඔක්කොම ටික එකට.

බොහොම පිං ස්වාමීන්වහන්ස!

පුශ්ඤ්ඤය - ස්වාමීන්වහන්ස ඉස්සෙලම මෝහයම නේද එන්නේ ස්වාමීන්වහන්ස ලෝභ යයි ද්වේශයයි දෙකටම. මෝහය නිසා නේද ඒ දෙක වෙන්නේ.

පිළිතුර - මෝහය නිසා මේක එනවා කියපු ගමන්ම ඒක යනවා මෙහෙම - ‘මෝහය නිසා ලෝභය එනවා කියල කිව්වහම ලෝභයේ මාතෘත්වය ගන්නවා මෝහය’ මෝහයේ අනුභාවයක් නෑ ලෝභ හදවන්ට. මෝහයේ ශක්තියක් නෑ ලෝභ උත්පාදනය කරන්ට. මෝහයේ තියෙන්නේ මුලා කරන ගතිය විතරයි. අපි හිතාගෙන ඉන්නවා සුත්‍ර ධර්ම ආශ්‍රිතයෙන් සුත්‍ර ධර්ම අහල ඒ සුත්‍ර ධර්ම නා නා විත්තකෂණිකයි. නා නා විත්තකෂණිකයි කියල කියන්නේ ලෝක විචාරයේ හැටියට ස්ථාන ප්‍රභේදය හරියට තිබෙනවා. ආරම්භණ ප්‍රභේදය ස්ථාන ප්‍රභේදය පුද්ගල ප්‍රභේදය හරියට තිබෙනවා. ආත්ම ප්‍රභේදය තිබෙනවා. ඒක නිසා තැන් තැන් වල හැටියට දේශනා කරලා තියෙනවා. ඔය විදියට ඉස්සර වෙලා මෝහය නිසා ලෝභය පහළ වෙනවා කියන එක අරගත්තයිත් පස්සේ මේ කියන විස්තරය පටලාවෙනවා. මේ කියන්නේ එහෙම එකක් නෙමෙයි. මේ හේතු ප්‍රත්‍යය ධර්මයන් ගැන කලාකරනකොට ඉස්සරවෙලා පහුවෙලා නැතුව එක පොකුරටයි පහළ වෙන්නේ. ඔය කාරණය කියන කොට මෙහෙම ගාලාවක් තියෙනවා.

‘එකුප්පාදනිරොධා ව - එකාලම්බණවත්ථුකා.

වෙතොයුත්තා ද්විපඤ්ඤාස - ධම්මා වෙතසිකා මතා’

‘එකුප්පාද නිරොධාව’ = මේ ලෝභයයි මේ මෝහයයි අනිත් වෛතසිකයි හිතයි ඔක්කොම එකටයි පහළ වෙන්නේ, එකටයි නැති වෙන්නේ.

මෙහෙම කිව්වොත් යම් කිසි විදියකින් ඉස්සරවෙලා මේක නේද මේකට හේතු උනේ, ලෝභයට හේතු උනේ කියල කියපු ගමන්ම එතකොට වෙනව ලෝභයේ මාතෘත්වය යනවා මෝහයට. මේකේ තියෙන්නේ, හේතු ප්‍රත්‍යය කියන කථාවේ තියෙන්නේ මාතෘත්වය බාර දීම නෙමෙයි ‘ප්‍රත්‍යය කථාවයි’. ඒ කියන්නේ මෝහයෙන් යම්කිසි උපකාරක ස්වභාවයක් ඒ විතක්ෂණයට පහළ වෙනවා ලෝභයට ලෝභ කිරීමට. ආන්න එව්වරයි එතැන තියෙන්නේ. උපකාරක ධර්ම පමණයි වෙන මොකක්වත් නෑ. වෙන වෙන විතක්ෂණ පහළ වෙනකොට නම් පුළුවන් ඒකේ බලපෑම කර්ම වශයෙන් කියන්න. තෙරුවන් සරණයි!

බොහොම පිං

අවසරයි ස්වාමීන්වහන්ස එතකොට ලෝභයයි මෝහයයි ද්වේශයයි යන අකුසල හේතු තුනේ මොකක් හරි ප්‍රබල එකක් තියෙනවද නැත්නම් ජවන් සිත් වලට එන කොට කලින් ආරම්භයේ හැටියට හේතුවක් ප්‍රබල වෙනවද ස්වාමීන්වහන්ස ?

පිළිතුර - මේ කථා කරන්නේ ජවන් සිත් වල තමයි. දැන් ඔය හේතු වැඩ කරන්නේ ජවන් සිත් වල. මේකේ තියෙන්නේ මෙහෙම. එක එක්කෙනාගේ ලක්ෂණ වෙනස්. දැන් මෝහයට ද්වේශ කරන්න බැහැ. ද්වේශයට මෝහ කරන්න බැහැ. ලෝභයට ද්වේශ කරන්න බැහැ. ද්වේශයට ලෝභ කරන්න බැහැ. ඒ නිසා මේ අයගේ තිබෙන්නාවූ හැටි. දැන් මේ අයගේ සමාන කමක් තිබුණානම් එතකොට කියන්න පුළුවන් මෙන්න මේක ටිකක් බලවත් මේක ටිකක් අඩුයි කියල කියන්න පුළුවන්. මේ තුන්දෙනාගේ හැඩ වැඩ විවිධයි. නමුත් මෙහෙම එකක් තියෙනවා. ඒකේ ඒවෙලාවට තිබෙන්නාවූ අරමුණේ හැටියට වැඩ කරන්නාවූ සැර ගතිය නිසා ලෝභය බලවත් වෙන්න පුළුවන් ද්වේශය බලවත් වෙන්න පුළුවන්. ඒ බලවත් භාවය හදන්ට තව බලවත් ලෙස එහෙම බලයකුත් දාගෙන මෝහය උපකාර වෙන්න පුළුවන්. හැබැයි මෙන්න මෙහෙම එකක් - සූත්‍ර දේශනා වලට ගිහිල්ලා බලන කොට තියෙනවා ‘මෝහය අන්ධකාර කරනවා එතකොට පහසුයි ලෝභයට ලෝභ කරන්න’ කියල. එතකොට යම්කිසි විදියකින් තද සන අන්ධකාරයක් තිබෙනවානම් ඒ සන අන්ධකාරයට සමානයයි මෝහ කිරීම. යම් කිසි විදියකින් මෝහ කිරීම අඩුයි නම් ඒ ප්‍රමාණයට ලෝභ කිරීම අඩුයි. හැබැයි දෙන්නාගේම තිබෙන්නාවූ ලක්ෂණ වෙනස්. අර සූත්‍ර

දේශනවලට ගියාට පස්සේ මෝහයට තියෙනවා යම්කිසි තැනක් දීල ඒ කියන්නේ අපි ඔක්කෝම මේ සංසාරයේ ගමන් කරන්නේ මෝහයෙන් කියල. ඒවගේම මෝහයෙන් මුලා වෙලා ඉන්නේ කියල. ඒ එතැන කිව්වට මෙතනදී එක එක්කෙනාට ප්‍රත්‍යය ධර්ම ගැන කථා කරන කොට මුල භාවයෙන් ප්‍රත්‍යය ගැන කථා කරන කොට එක එක්කෙනාගේ characteristics තිබෙනවා. වෙන වෙන ලක්ෂණ තිබෙනවා. ඒවා මිසක අභවල් එක්කෙනාට ප්‍රධානත්වය දෙනවයි කියල එහෙම ප්‍රධානත්වය දෙන්නේ නෑ. අර සුත්‍ර දේශනාවේ ආශ්‍රය ලබා ගත්තොත් මෝහයට තැනක් යනවා. තෙරුවන් සරණයි!

බොහොම පිං සවාමීන් වහන්ස!

ප්‍රශ්නය - තෙරුවන් සරණයි ස්වාමීන්වහන්ස අවසරයි - මේ සිත් හැදෙන්නේ ධර්මයතානයේද සංස්කාර වශයෙන්?

පිළිතුර - මේ සිත් මහත්තය ධර්මසවභාවයක් නම් තමයි. හැබැයි මේවා ඇවිල්ල මනෝ විඤ්ඤාණ කියල නම් කරන්න පුළුවන්. ධර්මායතන කියල සඳහන් කරන්නේ අරමුණු වන දේ. අපි මෙහෙම හිතමු බලන්ට සරලව. අපි ඇස් දෙක පියාගෙන පරණ දෙයක් ගැන ඔහේ ලෝභයෙන් හිත හිතා ඉන්නවා. රහ විද විද - රහ විද විද ඉන්නවා. හිත හිතා - හිත හිතා ඉන්නවා. එහෙම ඉන්නකොට කරුණු දෙකක් තියෙනවා තේරුම් ගන්ට අමාරු. එකක් තමයි අපේ හිතට 'හිතෙන දෙයක්' තියෙනවා - අපේ 'හිත' තියෙනවා. අපි ලෝභ කරනවා. අපේ හිතට හිතෙන දේ හිත නෙමෙයි. මම පාවිච්චි කරන වචනය 'අපේ හිතට හිතෙන දේ අරමුණ වන දේ හිත නෙවෙයි'. ඒ හිතෙන දේ, හිතකට අරමුණු වන එක්තරා ධර්මසවභාවයක්. මනෝමය රූපසවභාවයක්. මනෝමය ආරම්භණ ස්වභාවයක්. ඒ අරමුණ දැන ගන්න - හිතන අරමුණ ගැන ඇලුම් කරන 'හිත' එතනම තියෙනව නිකං වෙන් වෙන්නේ නැතුව වගේ. ඒ වගේ ලෝභ කරන හිත් ඇතුලේ තිබෙන කලබැගැනියක් තමයි අපි අද මේ වැඩසටහනින් කියන්නේ. හැබැයි ඔය ධර්මායතනය කියල කියන්නේ ඒ මනසට අරමුණු වන දැනෙන හිතෙන පෙනෙන දේ. ඒකට කියනවා මනස සහ ධර්මයාතනය කියල. එහෙම තමයි කියන්න පුළුවන් කම තියෙන්නේ. මම හිතනවා තේරෙන්න ඇති කියල.

එහෙමයි ස්වාමීන්වහන්ස බොහොම පිං. එතකොට මනෝ විඤ්ඤාණයක් කියල කිව්වොත් ඒකට හරියාවිද ? තෙරුවන් සරණයි!

ස්වාමීන්වහන්සේ - මනෝ විඤ්ඤාණය කියන එක කියන්න පුළුවන්. එතනත් තියෙනවා මහත්තය පොඩි පටලැවිල්ලක්. මනෝ විඤ්ඤාණය කියල කිව්වහම

මහත්තය එකක් වෙනවා. වෛතසික එතකොට අතහැරෙනවා. මෙන්න මෙහෙම තියෙනවා. දැන් මම කිව්වනේ ලෝභ හිතක් කියල. අන්න ඒ ලෝභ හිතට කියන්න පුළුවන් මනෝ විඤ්ඤාණය කියල. හැබැයි අර ලෝභ වෛතසික අරව මේවා ඔකොම ටික ඊට පස්සේ තව පැකට ඒකක් එනවනේ. ඒ ටික ඇවිල්ල ඒ මනෝ විඤ්ඤාණයේම ඇදිලා එන අනිත් ටිකනේ. එතකොට හිත කියන්නේ මනෝ විඤ්ඤාණය. ඊළඟට වෛතසික ධර්ම ටිකත් එන්න එපාය. මේ හේතු ප්‍රත්‍යය ධර්ම බලන කොට ඔය විඤ්ඤාණය හැටියට කලා කරපු හිත තමයි අරගෙන තියෙන්න. ඒක නිසා හිත සහ වෛතසික ධර්ම ටික කියල ඔය මනෝ විඤ්ඤාණය කඩා ගන්නවා. දැන් මනෝ විඤ්ඤාණය කියල කිව්වට පස්සේ එකයි ගණන් ගන්නේ.

අවසරයි ස්වාමීන් වහන්ස එතකොට විඤ්ඤාණය කියන්නේ වෛතසික නැතිව පහළ වෙන හිතටද?

වෛතසික නැතුව හිත පහළ වෙන්නේ නෑ. අපි අර කලා කිරීමේ පහසුව සඳහානෙ ඔය විඤ්ඤාණය, ඊට පස්සේ ඔය විශේෂ විශේෂ හිතේ තිබෙන්නාවූ යම් කිසි විශේෂිත ක්‍රියාකාරී ස්වභාවයක් මුල් කරගෙනනේ ඔය විඤ්ඤාණය කියන්නේ. අරමුණ දැන ගන්නා ස්වභාවය කියන එක ප්‍රධානත්වය දරල විඤ්ඤාණය කියල කිව්වට කවදාවත් විඤ්ඤාණය තනියෙන් පහළ වෙන්නේ නෑ. තනියෙන් පහළ වෙලා වැඩේ කරගන්න බෑ. හේතුව මෙන්න මෙහෙමයි.

ඔය සියුම් ධර්ම පිළිබඳව සලකන්නේ මෙන්න මෙහෙමයි මහත්තය. ඒක අහපු එක හොඳයි. දැන් බලන්න අද අපි කලා කරපු ටිකක් තියෙනවත්, ඒ කලා කරපු ටික තමයි හිතක් තියෙනවා හිතේ වෛතසික ධර්ම 19 තියෙනව කිව්වනේ. එතකොට 20 යි නේ. හිත කියන එකට අපි දාමු විඤ්ඤාණය කියල. අපේ මේ දැනගැනීමේ පහසුව හැටියට. හිත කියන නම අයිත් කරලා විඤ්ඤාණය කියල දාමු. එතකොට විඤ්ඤාණය කියන එකයි වෛතසික 19 යි. මේ විඤ්ඤාණයට ඒ තරම් ලොකු ජාති කරන්න බෑ. විඤ්ඤාණයට පුළුවන් කම තියෙන්නේ අරමුණ සම්බන්ධයෙන් දැන ගැනීම කොටස කරගන්න විතරයි. විඤ්ඤාණයට යන්න බෑ. විඤ්ඤාණයට අරමුණට යන්න බෑ. විඤ්ඤාණයට මෙනෙහි කරන්න බෑ. විඤ්ඤාණයට ලෝභ කරන්න බෑ. විඤ්ඤාණයට මුලා වෙන්න බෑ. ඔහොම ගති ටිකක් තියෙන්නේ. විඤ්ඤාණයට තියෙන්නේ අරමුණ දැන ගැනීම ස්වභාව මාත්‍ර පමණයි. ඒකනිසා මේ විඤ්ඤාණය විතරක් යම්කිසි විදියකින් පහළ උනොත් නිකං කොර වෙව්ව ගතියක් තියෙනවා. මොකක්වත් කරගන්න බෑ. ඔහේ තියපු තැනක හතර වටේ බල බල ඉන්න එක විතරයි. විඤ්ඤාණයට

ආන්තපන්න තියෙන්ට ඕනෑ. ඒ කියන්නේ විඤ්ඤාණය පහළ වෙන කොටම ධර්මී ස්වභාවයක් හැටියට ස්පර්ශය එන්න ඕනෑ. ස්පර්ශය තමයි ඒ විඤ්ඤාණය අරමුණට ගිහිල්ලා දාන්නේ. ඒ කියන්නේ සම්බන්ධ කරන්නේ. විතර්කය තමයි එක්කරගෙන යන්නේ. ඔය අකුසල් පැත්තෙන් එහෙම ගියහම විතර්කය කියලා එකක් පහළ වෙනවා හිතත් එක්ක. (විඤ්ඤාණයත් එක්ක). එයා තමයි මෙයාව එනම් හිතයි අනිත් ඔක්කොමයි ගිහිල්ලා ඔය අරමුණ උඩින්ම ගිහිල්ලා වට්ටන්නේ. හැබැයි විතර්කයට ඕක කරන්ට පුළුවන් විතර්කයට දැන ගන්න බෑ. විඤ්ඤාණයට ගිහිල්ලා එතනින් තිබ්බයිත් පස්සේ ඒක දැනගන්න පුළුවන්. ඊළඟට තව එකක් තියෙනවා, ස්පර්ශය කරන්නේ මොකක්ද අරමුණයි මේ ටික එක්කාසු කරලා දෙන එක. අනිත් එක - අරමුණ කැතද, ගදද, පිළිකුල්ද, රහද කියලා මොකක්වත් හිතට දැන ගන්න බෑ. විදින්න බෑ. හිතට කරන්න පුළුවන්කම තියෙන්තේ දැන ගන්න එක විතරයි. වේදනාව ගිහිල්ලා ඒකේ තිබෙන්නාවූ රළ, ගොරෝසු, සියුම් ගති ඔක්කොම විදා ගන්නවා. හැබැයි වේදනාවට දැන ගන්න බෑ. ආන්ත ඒ වගේ ලක්ෂණ තිබෙනවා. මම කිව්වා මේ වැඩේට බහින කොට පරමාර්ථ ධර්මයන්ගේ ස්වභාව ධර්මයන් දැන හඳුනා ගන්නේ නැතුව මේ වැඩේට බහින්න අමාරුයි කියලා.

අපි ලියුමක් ලියනකොට මහත්තය ඇහිලි 5 හෙන් පෑන අල්ලනවනේ. ඇහිලි 5 හෙන් අල්ලනකොට ඇහිලි 5 හෙන්ම අල්ලෙන්නේ නෑ. ඇහිලි 3 කින් අල්ල ගන්නවා අනිත් දෙන්න පිටින් ඉදගෙන support එකක් දෙනවා. සාමාන්‍යයෙන් අපි ලියනකොට පෑන අල්ලන්නේ මාපට ඇහිල්ලෙනුයි දඹර ඇහිල්ලෙනුයි මැදහිල්ලෙනුයි. ඊට පස්සේ අනිත් වෙදහිල්ල උඩට සාමාන්‍යයෙන් බොහෝ අය පෑන තියා ගන්නවා. වෙදහිල්ල උස්සගෙන ඉන්නවා සුලැහිල්ලෙන්. මේ අයගේ හැසිරීම රටා පහක්. ඔයවගේ මේ වෛතසික ධර්මයන්ගේ තිබෙන වැඩ කටයුතු එකින් එකට අරමුණ සම්බන්ධයෙන් ක්‍රියා කරන විදිය වෙනස්. ඒක නිසා දැන් ඔය විඤ්ඤාණයට දැන ගන්ට පමණයි පුළුවන් කම තියෙන්තේ. ඊට වඩා ප්‍රීති වෙන්ටත් බෑ විදින්නටත් බෑ. සංඥාවට පුළුවන් කම තියෙන්තේ ඊට වඩා සම්පූර්ණයෙන්ම වෙනස් වැඩක් කරන්න. මේකට මෙහෙම වෙනවා - ඔය සමහර වෛතසික තිබෙනවා ඔය රංචුවක් මැදට ගියාට පස්සේ ඒ ගොල්ලෝ අණසක පතුරුවනවා. ඔය එහෙම ඉන්නවනේ, අපි හිතමු විස්සක් විතර අපේ group එකේ ඉන්නවා කියලා. ඔය group වල සමහර වර්ත ඉන්නවා ඒගොල්ලෝ අපි ඔක්කොම යට කරගෙන සද්දේ දාන්න පටන් ගන්නවා. සමහර අය ඉන්නවා group එහෙකට ගියාට පස්සේ අර පොඩි පොඩි වැඩ කටයුතු කරන කොට ඒ ගොල්ලෝ dominate කරනවා. ඕක හරියට තියනව meeting වල. ඔය මගුල්

ගෙවල්වල පන්සල්වල සේනාසන වල ඉන්නවා කට්ටියක් stage එක ගහන්නේ එක්කෙනෙක්, අතුගාන්නේ කණු හිටවන්නේ එක්කෙනෙක්, tent එක ගහන්නේ එක්කෙනෙක්, වියදම් කරන්නේ එක්කෙනෙක්. ඔය ඔක්කොම ටිකකරායිනි පස්සේ මයික් එකේ එල්ලෙන්නේ එක්කෙනෙක්. ඔය මනුස්සයා අවසානයේදී ජනිතරීය ගායනා කරලා switch එක off කරනකම් මයික් එක අත හරින්නේ නෑ. ඒ මනුස්සයාගේ හඬ තමයි හැම තැනම යන්නේ. ඒ මනුස්සයා ඔක්කොම dominate කරනවා. එයා තමයි අනිත් අයගේ නම් කියවන්නෙත්, තමන් පිළිගන්නෙත් හැම වෙලාවේම එයාගේ හඬ තමයි තියෙන්නේ. එයාගේ හඬට අනිත් අය යට යනවා. වෛතසික ධර්ම සමූහයකුත් සිතත් කියන මේ මණ්ඩලය එකට වැඩ කරන කොට එතැනදී ලෝභය ආවට පස්සේ ඒ ලෝභය කරන්නේ මොකක්ද ලෝභය ඇවිල්ල හිත යටකර ගන්නවා මෝභය ඇවිල්ල හිත යටකර ගන්නවා. ලෝභය අනිත් වෛතසික ටිකත් තමන්ට ඕන විදියට නතුකර ගන්නවා. ඒක නිසා සමහර වෛතසික තියෙනව ඇවිල්ල ගහපු ගමන්ම අමුතු විදියට යටකරගෙන යනවා. ඒක නිසාම තමයි සිත් වලට නම් දානකොට dominate කරන වෛතසිකයේ නම මුලට තියල ‘ලෝභ මූල හිත’ ‘ද්වේශ මූල හිත’ ‘මෝභ මූල හිත’ කියල නම් කරන්න හේතුව. ඉතින් ඔයවගේ මහා කලබැගැනි ඔය අස්සේ තියෙනවා හැබැයි වෙන වෙනම - වෙන වෙනම තෝරලා බේරලා ගන්න කොට ඔය අවුල නැතිවෙලා යනවා. අපි ඉස්සරහට ඔහොම කරගෙන යමු.

මගේ අන්තිම ප්‍රශ්නේ ස්වාමීන්වහන්ස එතකොට ඕකද කියන්නේ බාහිර උපක්ලේශ වලින් හිත කිප්ටු වෙනවා කියල. තෙරුවන් සරණයි.

ස්වාමීන්වහන්සේ - ඒක මහත්තය වෙන තැනක් සම්බන්ධයෙන් කියන්නේ. ඒක මහත්තය ගන්නේ හවාංග සිතටයි. ඇත්තට හවාංග සිත හරි හොඳ හිතක්නේ. ඕක විපාක හිතක්නේ. දැන් බලන්න අපිට මොන අමාරුකම් තිබුනත් වැඩ කරලා වැඩ කරලා රටේ ලෝකේ ගිහිල්ලා ගිහිල්ලා අපි ඇවිදිල මහන්සිවෙලා ඇවිල්ල ඇඳට ගිහිල්ලා අපි යාළුවෙන්නේ ඔය හවාංග හිතත් එක්කනේ. අපි නිදාගන්නව කියන්නේ ඔය හවාංග සිතේ තිබෙන ඔය සැප ටික විදගන්න එකනේ. ඒකනේ අපිට මහන්සි නැති කරන්නේ. දැන් operation එකක් උනත් කරන්ට ඔය දොස්තරවරු බෙහෙත් දීල බෙහෙත් දීල කරන්නේ මොකක්ද අර මනුෂ්‍යාගේ හිත හවාංගයට පත් කරන එකනේ. මේ හවාංගය ශාන්තයි. ඒකේ කෙලෙස් නෑ. ඒකේ ලෝභ වැඩ කරන්නේ නෑ. එකේ දෝස වැඩ කරන්නේ නෑ. ඒක විපාක හිතක්. ඒක එක මට්ටමයි. අඩුවෙන්නේ නෑ. වැඩිවෙන්නේ නෑ. උදේට

නිදාගන්න නින්දෙයි දවලට නිදාගන්න නින්දෙයි රැට නිදාගන්න නින්දෙයි ඔක්කොගේම හවාංග එක සමානයි. ඒවගේම ලෙඩ වෙලා නිදා ගත්තත් ගමනක් ගිහිල්ලා ඇවිල්ල නිදාගත්තත් එතකොට ඇතිවෙන සිත්වලත් හවාංග එක සමානයි. ඒ ඇරුනත් දැන් මේ කපා කරන වෙලාවේ උනත් පහළ වන හවාංගවල නින්දට සමාන හවාංග තියෙන්නේ. මේ වෙලාවේ අපේ හවාංග සිත්වල කෙටි කම නිසා ඒක ඒ තරම් නින්දක් හැටියට ලොකුවට දැනෙන්නේ නෑ. ඒක නිසා හවාංග සිත හොඳයි. ඒකෙ කිසිම කෙනෙක් රංචු වෙන්වෙත් මොකක්වත් නෑ. හැබැයි ඒ හවාංග හිතෙන් එළියට ගිහිල්ලා වෙන වෙන හිත් දාගත්තොත් එහෙම ආන්න එතකොට තමයි කැළඹිලා කෙලෙස් වෙලා යන්නේ. දැන් ඔය ලෝභ හිත කියන එක ඇවිල්ල ඉතින් කෙලෙසිවිච්ච හිතක් හැටියට හිතාගන්න පුළුවන්. ඒක සාපේක්ෂ වෙන්න ඕන වෙන්නේ පිරිසිදු හිත කියල කියන හවාංග සිතටයි. තෙරුවන් සරණයි!

තෙරුවන් සරණයි ස්වාමීන් වහන්ස පොඩි පුශ්නයක් - ස්වාමීන්වහන්ස හේතු සම්ප්‍රයුක්ත ධර්මී කියනකොට අපි පළමුවන ලෝභ සිත ගත්තොත් එහෙම හේතු සම්ප්‍රයුක්ත ධර්මී වෙන්නේ ‘මෝහයයි ලෝභයයි’ කියන දෙක ඉවත්කරලා ඉතිරි චෛතසික හැටියට කියල හිතෙනවා. එතකොට හේතු සම්ප්‍රයුක්ත ධර්මී කියන එකයි ප්‍රත්‍යය උප්පන්න ධර්මී කියන එකෙයි පොඩි වෙනසක් දකිනවා ස්වාමීන් වහන්ස. දැන් ප්‍රත්‍යය උප්පන්න උනහම ලෝභය නිසා මෝහය උපදිනවා ප්‍රත්‍යය උප්පන්න විදියට. මෝහය නිසා ලෝභය උපදිනවා ප්‍රත්‍යය උප්පන්න විදියට. එතකොට හේතු සම්ප්‍රයුක්ත ධර්මී කියල ගත්තොත් හේතු දෙක අයිත් කරලා ඉතිරි චෛතසික 17 නේද පළමුවන ලෝභ සිතේ ගන්නේ.

ස්වාමීන්වහන්සේ - ඒක හරි

එතකොට ස්වාමීන් වහන්ස ඇත්තටම මූලික වශයෙන්ම අර ‘**හෙතුපච්චයොති - හෙතු හෙතුසම්ප්‍රයුක්තකානං ධර්මානං**’ කියන තැන එතකොට ස්වාමීන්වහන්ස හේතු ටික ඇරලා අනිත් ටික තමයි ‘**සම්ප්‍රයුක්තකානං ධර්මානං**’ කියල අපිට ගන්න වෙන්නේ නේද ස්වාමීන්වහන්ස.

ස්වාමීන් වහන්සේ - ‘**සම්ප්‍රයුක්තකානං ධර්මානං**’ එහෙම තමයි සලකන්නේ. ප්‍රත්‍යය උප්පන්න ගන්න කොට අර විදියට හරි.

පුශ්නයක් - විත්තප රූපත් එකතු වෙනවා නේද ස්වාමීන්වහන්ස එතන

ස්වාමීන් වහන්සේ - විත්තජ් රූප හැදෙනවා ප්‍රත්‍යය උප්පන්න හැටියට. ඒක වෙනම කියල තියෙනවා. හෙතු හෙතුසම්පයුක්තකානං ධම්මානං - ඊළඟට රූප වලට යනකොට - තංසමුට්ඨානානඤ්ච රූපානං හෙතුපච්චයෙන පච්චයො - කියලා උපදින්නාවූ - සමුට්ඨාන- කියල කියන්නේ ඇතිවෙනවා කියල කියන එකනේ. ඒ ටික වෙනමම රූප ගැන කියනවා. ඒක එහෙම දන්න හේතුව හේතු ධම් ඇවිල්ල නාම ධම් නිසා එකට ඉන්නවා. නමුත් රූප කියනදේවල් නාම ධම් යන් එක්ක එකට ඉන්නේ නෑ. ආන්න ඒ වෙනස පැහැදිලිව තේරුම් ගන්නත් එක්ක තමයි ‘සමුට්ඨාන’ වචනය පාවිච්චි කරන්නේ.

ස්වාමීන් වහන්සේ අවසරයි පොඩි ප්‍රශ්නයක් - ලෝභ මූල සිත්වල ස්වාමීන්වහන්සේ ප්‍රකීර්ණක වෛතසික යටතේ තිබෙන ‘ඡන්දය’ ප්‍රත්‍යය උප්පන්න වගේම ප්‍රත්‍යනීක ධම් යකුත් වෙනවද?

ස්වාමීන්වහන්සේ - මෙතනදී මෙහෙමයි ගන්නේ. ඡන්දය කියන්නේ ලෝභය නෙමෙයි. ලෝභය කියන්නේ ඡන්දය නෙමෙයි. ලෝභය කියන එක තිබුණා කියල ඡන්දය වැඩක් නෑ කියල එහෙම එකකුත් නෑ. ඡන්දය ඇවිල්ල අත්‍යසමාන වල පවතින වෛතසික ධම් යක්. ඒක වැඩ කරනවා ලෝභ සිත්වල. අයිත්කරනව නම් සමහර ඒවගේ විතරයි අයිත්කරන්නේ.

ස්වාමීන් වහන්සේ සමාවෙන්න දැන් අහේතුක සිත් 18 ගත්තහම ඒ ටිකේ හේතු නොයෙදෙන නිසා ඒක පච්චනීක ධම් වෙන නිසා ඒ ටිකේ තිබෙන ඡන්දය තමයි වර්ජනය කරලා අත්‍යසමාන ගන්නේ කියල හිතුව. එහෙම හරිද ස්වාමීන් වහන්සේ.

ස්වාමීන්වහන්සේ - මෙහෙමයි තියෙන්නේ, අපි අද කලාකරන මාතෘකාවට ගියොත් එහෙම අද කලා කරන මාතෘකාව ඇවිල්ල ‘හේතු’ ධම් කලාකරන්නේ. ‘හේතු’ ධම් තියෙන සිත් තියෙන්නේ 71 කක්. එතකොට අකුසල සිත් තියෙනවා හේතු සහිතව. කුසල සිත් තියෙනවා හේතු සහිතව. ඊළඟට ඒ ටිකයි මේ හේතු තිබෙන්නාවූ වෛතසික ධම් ගැන කලා කරන කොට ඒ ටික පිළිබඳව කලා කරන කොට තමයි ඔය ලෝභයයි ඡන්දයයි එකට එක්කාසුචෙලා යන්නේ. ප්‍රත්‍යනීක ගන්න කොට ගන්නවා අහේතුක සිත් ටික ගන්නවා. එතකොට ප්‍රත්‍යනීක හැටියට සලකනවා ඒ අහේතුක සිත්වල තිබෙන්නාවූ ඡන්දය අයිත්කරන්ට අවශ්‍ය තැන විතරයි අයිත්කරන්නේ. නැත්නම් ඒක ලෝභ සිත් වල එහෙම අවොත් ඒක තියෙනවා. 13 ක් තියනවනම් ඒ දහතුනෙන් ඒක තියෙනවා.

ස්වාමීන්වහන්ස මම හිතුවේ අර උපේක්ෂා සහගත සිත්වල ප්‍රීතිය විතරක් අයිත්වෙනවා නේද ස්වාමීන් වහන්ස.

ස්වාමීන්වහන්සේ - ඔව්, දැන් අද කථාකරේ සිත් දෙකක් විතරයි. මං ඊට පස්සේ අනිත් ටික කෙටිකරා. උපේක්ෂා සහගත සිත්වලට එතකොට ප්‍රීතිය අයිත්වෙනවා. එතකොට අඩු වෙනවනේ එකක්.

හොඳයි, තෙරුවන්සරණයි ගෞරවනීය ස්වාමීන්වහන්ස අපි එහෙමනම් අද දවසේ වැඩසටහන නිමා කරමු.

ශ්‍රීමතී මහත්මිය - අවසරයි ගෞරවනීය ස්වාමීන්වහන්ස, සවනට සිසිලස කලායාණ මිතුර මිතුරියන් වෙනුවෙන් ඔබ වහන්සේගේ පාද නමස්කාර පූර්වකව අප්‍රමාණ කෘතවේදීව පුණ්‍යානුමෝදනා කරනවා. අප විසින් රැස් කරගත් සියලුම කුසලානිසංස ඔබවහන්සේට පාරමිතා බවට පත්වේවා! ඔබවහන්සේගේ ධර්ම දානයෙන් ලබාගත් සියලු කුසල ශක්තියන් අප විසින් රැස් කරගත්තවු සියලු කුසල් බලයෙන් ඔබවහන්සේට නිදුක් නිරෝගී සුවපත් දීර්ඝායුෂ ජීවිතයක් ලැබිල බොහෝකාලයක් අපි වැන්නවුන්ට උදව් උපකාර කරන්න ටොට්ටය ශක්තිය වීර්ය ලැබේවා. කායික මානසික නිරෝගී භාවය ලැබේවා! පතනා බෝධියකින් ඉතා සුවපහසුවෙන් මාර්ග ඵල නිවන් අවබෝධ වේවා! ඔබවහන්සේගේ මව් දෙමව්පියන්ටත් ගුරුවර ආචාර්ය උපාධ්‍යායන් වහන්සේලාටත් නෑ දෑ හිත මිතුරන්ටත් පරලෝ සැපත් ඥාතීන්ටත් සෑම සියලුම දෙනාට මෙපින් බලයෙන් උතුම් වූ නිර්වාණ අවබෝධයට සුවපහසුවෙන් පත්වෙන්නට හේතුවේවා වසනා වේවා! අපට මේ වගේ වචනයෙන් නිම කරන්න බැරි අප්‍රමාණ අගය සහිත ධර්ම දේශනාවක් ධර්ම පාඩමක් ලබාදීම ගැන දළුවත්ත මහත්මාණන්ට කෘතවේදීව පුණ්‍යානුමෝදනා කරනවා. සියලුම සවනට සිසිලස කලායාණ මිතුර මිතුරියන් වෙනුවෙන් ඔබතුමාට නිදුක් නිරෝගී සුවපත් විරජීවනය පතනවා. ගන්නාවූ බෙහෙත්වලින් නිසියාකාර ප්‍රතිකාර වලින් නිසියාකාර ප්‍රතිඵල ලැබිල නිදුක් නිරෝගී සුවපත් දීර්ඝායුෂ ජීවිතයක් ලබමින් තව බොහෝකාලයක් මේ ආකාරයට සාසනයට සේවය කරන්නට ටොට්ටය ශක්තිය වීර්ය ලැබේවා ! පතන උතුම් බෝධියකින් සුවපහසුවෙන් මාර්ග ඵල නිවන් අවබෝධ වේවා! ඔබ තුමාගේ පවුලේ සෑමටත් මියගිය දෙමව්පියන්ටත් සෑම සියලුම ඥාති මිත්‍රාදීන්ටත් මේ පිං බලයෙන් උතුම් වූ නිර්වාණ අවබෝධයට සුවපහසුවෙන් පත්වේවා! ඊළඟට අපේ සාකච්ඡාව මෙහෙයවපු ජයන්ත මහත්මාණන්ටත් මේ සියලු පිං බලයෙන් නිදුක් නිරෝගී සුවපත් දීර්ඝායුෂ ජීවිතයක් ලැබිල සුවපහසුවෙන්ම මාර්ග ඵල නිවන් අවබෝධකරගන්න

හේතුවේවා! වාසනා වේවා! පවුලේ සෑම සියලුම දෙනාට මේ පිං බලයෙන් උතුම් වූ නිර්වාණ අවබෝධය ලැබේවා! අද දිනය ප්‍රශ්න වලින් සාකච්ඡාවට සම්බන්ධ වූ සියලුම කලාණ මිතුරු මිතුරියන්ටත් ධර්ම ශ්‍රවණය කරපු සියලුම කලාණ මිතුරු මිතුරියන්ටත් රැස් කරගත් සියලුම කුසල් බලයෙන් නිදුක් නිරෝගී සුවපත් දීර්ඝායුෂ ජීවිත ලබමින් සංසාර ගමනේ අවසානය දක්වාම කලාණ මිත්‍ර ආශ්‍රයත් සද්ධර්ම ශ්‍රවණයත් ලබන පුණ්‍ය භූමි වලට උපදිමින් සුව පහසුවෙන් මාර්ගඵල නිවන් අවබෝධය කරා යා ගන්ට මේ සියලු කුසල් හේතු වේවා! වාසනා වේවා! සෑම දෙනාටම තෙරුවන්සරණයි!

ස්වාමීන් වහන්සේ - සෑම දෙනාටම තෙරුවන් සරණයි. ප්‍රත්‍යය ධර්ම කථාව යන්තම් පටන් ගත්තා විතරයි. එක දවසකින් එක ප්‍රත්‍යය ධර්මයක් පිළිබඳ හමාර කරන්නටත් බෑ. තව මේකේ ගාමිහිරත්වය ඉස්සරහට යන්න යන්න තමයි දැනෙන්නේ. අනිත් එක එක පාඩමකින් එක දේශනාවකින්ම ඒ ප්‍රත්‍යය ධර්මයන්ගේ තිබෙන්නාවූ උප්පන්න භාවය, ප්‍රත්‍යය භාවය, ප්‍රත්‍යනීක භාවය ගැන සඳහන් කරන්නත් බෑ. ඒවගේම ගොඩක් ඒවා තේරුම් ගැනීමට පොත පත ආශ්‍රය තියෙන්න නම් ඕනෑ. නමුත් ඊටත් වඩා අපේ ආශ්‍රයේ තිබෙන්නාවූ දේවල්, අපි දකින අපි අහන අපි අත්විඳින සිතුවිලි අරමුණු ඒවගේ ආශ්‍රයට ඒවාට මේක ක්‍රියාත්මක වෙන හැටි යෙදුවොත් පමණයි ඒක අපිට හිතට පදම් වෙන හැටියට තියෙන්නේ නැත්නම් එහෙම අපි කියන පොතක තිබෙන වචන ටිකක් පමණක් එහෙට මෙහෙට කියා ගත්ත වෙනවා. ඒකට ඉඩ තියා ගන්නේ නැතුව අපිට ඒක ප්‍රයෝගිකවත් අපේ හිතට භාවනාවක් වෙන තාලයටත් ඒවගේම අවබෝධයක් මතුවන තාලයටත් ඒක ක්‍රියාකාරී ස්වභාවය සිද්ධ වෙන හැටි බැලීමටත් හිත යොමුකරන එක වටිනවා. අපි ඉතින් මේ පහුගිය වාර කීපයේම අවශ්‍ය කරන්නාවූ කළමනා ටික තමයි ඔය තැන තැන්වල ලබා දුන්නේ, අදත් එක්කාසු කරලා දුන්න ටිකක්. අපි මේක පටන් ගත්ත විතරයි. තවත් මේකෙ ඇදි තිබෙනවා. ඒක නිසා අපේ පින්වතුන් ඉවසීමෙන් යුක්තව මේ ධර්ම මාර්ගයේ ගමන් කරමු. පිං දුන්නා වූ ඒ මහත්මියටත් ජයන්ත මහත්මා ඇතුළු ඒ හැම දෙනාටමත් ඒවගේම පිංවත් දළුවත්ක මහත්මයාටත් පිං දෙනවා. හොඳට තමන්ගේ ජීවිතයට ආශ්‍රිත කරුණු වලින් මේ ධර්ම ක්‍රියාත්මක වෙන විදිය තේරුම් ගන්ට උත්සාහ කරන්ට. ඒවගේම සෑම දෙනාටම මේ උතුම් ධර්ම මාර්ගයේ යාගන්ට රත්නත්‍රයේ ආශීර්වාදය සැලසේවා! ඉතින් ලෝකයාට මේ ගැඹුරු ධර්මය කියල දෙන්ට අහගන්ට අවස්ථාව සැලසේවා! මෙනෙහි කරන්ට අවස්ථාව සැලසේවා! සෑමදෙනාටම කෙලවර උතුම් අමාමහ නිර්වාණ ධාතුව සුවසේම අවබෝධ වේවා කියල

මෙම ක්‍රියාවන් ප්‍රාර්ථනා කරනවා. දළචන්ත මහත්මයාටත් නිදුක් නිරෝගී දීර්ඝායුෂ වේවා කියල මෙම ක්‍රියා පත්‍රයට පතුරුවනවා. තෙරුවන් සරණයි!

සාධු! සාධු! සාධු!

- සිලවන්තං ගුණවන්තං - පුඤ්ඤකම්බෙන්තං අනුත්තරං
- දුල්ලබෙන මයා ලද්ධං - පස්සිතුං වන්දිතුං වරං
- සාරිපුත්තාදි ථේරානං - ආගතං පටිපටියා
- සද්ධා සීලං දයා වාසං - බුද්ධ පුත්තං නමා මහං

ඉහත සඳහන් ධර්ම දේශනාව

අති පුජ්‍ය හන්තේ ජිනාලංකාර ස්වාමීන්වහන්සේ විසින් දේශිතයි.